

İRIFAN

№ 97 Dekabr 2014 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

HƏYATI VIRTUAL

YAŞAMAQ

Əziz Oxucu!

2014-cü ilin son sayını çıxardırıq. Bir il sizinlə birlikdə olduq, hər ay görüşünüze gəldik, masanızın üstünü bəzədik. Sizdən gələn dəstək, bizə olan etimadınız sayəsində yeni uğurlara imza atdıq, hər sayımızı bir-birindən maraqlı çıxarmağa çalışdıq. Sizinlə olmaqdan böyük şərəf duyduq. Yeni ildə yeni **Abunə Kampaniyasına** qoşularaq çıxdığımız yolda yanımızda olacağınızı, dostluğumuzun davam edəcəyini ümid edirik. 2015-ci ilin Abunə Kampaniyasında sizə bir-birindən dəyərli hədiyyə kitablarımızı təqdim edirik: **“Həzrət Məhəmməd Mustafa”** kitabı sayəsində Allahın sevimli bəndəsi və rəsulu Hz. Peyğəmbəri daha yaxından tanıyacaqsınız. Keçən il 1-ci cildini hədiyyə etdiyimiz **“Peyğəmbər Dostları”** kitabının 2-ci cildi səhabeyi-kiramın mümtaz həyatından nümunələrlə doludur. **“Hədislərdə Dua”** isə Hz. Peyğəmbərin duanın əhəmiyyəti, keyfiyyət və faydası haqda mübarək kəlamlarının yer aldığı, **“İrfan”** oxucusunun mənəvi dünyasına rəng qatacaq gözəl bir əsərdir. Bütün bu kitablara və hər ay evinizə gələcək **“İrfan”**, **“Bizim Ailə”**, **“Təbəssüm”** jurnallarına sahib olmaq üçün abunə kampaniyamıza qoşulun, faydalanın!

Bu sayımızda həyatın virtual yaşandığı bir zamanda nələrə diqqət etməli olduğumuzu, internet, telefon, kompüter və bu kimi vasitələrin bizə zərərlərindən qurtulmağın yolları haqda söhbət açdıq. **“İnternetin əsiri olmayaq”**, **“İnternetdə internat həyatı”**, **“Sürətli getdik, ruhumuz geridə qaldı”** başlıqlı məqalələr həyatı virtual yaşamanın zamanə insanına zərərlərindən xəbər verir. Söhbət virtualdan düşmüşkən ölkəmizdə internetdən istifadənin hansı səviyyədə olduğunu **“Azərbaycan İnternet Forumu”**nun prezidenti, dəyərli elm adamı Osman Gündüz bəydən soruşduq. Jurnalımızdan oxuya bilərsiniz. Sosial şəbəkələrdə bir müsəlman şəxsiyyəti necə olmalı, internet və telefon yazışmalarımızın ədəbləri nələrdir? Bu kimi sualların cavabını **“Profilini söylə, kim olduğun deyim”** başlıqlı yazımızdan tapa bilərsiniz. Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın qələmindən **“Haqq Dostlarından Hikmətlər”** silsiləsi davam edir. Bu sayımızda dəyərli İslam alimi, Əhli-beyt övladı **Hz. Cəfəri-Sadiq**dən həyata istiqamət verən tövsiyələrlə tanış olmağa davam edəcəksiniz. Bir-birindən maraqlı yazılarla görüşünüze gəldik. Sözü uzatmadan sizi **“İrfan”**la baş-başa qoyuruq.

İRFAN
Dekabr/2014/№:97
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpək yolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Kompüter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Qapaq dizaynı
Nicat QƏRİBOV

Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by “irfan”

Foto:
«İRFAN»

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 051 412-22-82

**Təklifləriniz üçün bu nömrəyə
müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

3

İNTERNETİN
ƏSİRİ OLMAYAQ!

NURLAN
MƏMMƏDZADƏ

12

OSMAN
GÜNDÜZ:
“İNTERNET
SİZDƏN İSTİFADƏ
ETMƏSİN, SİZ
ONDAN İSTİFADƏ
EDİN!”

28

HAQQ
DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
CƏFƏRİ-SADİQ
(Q.S)
-6-

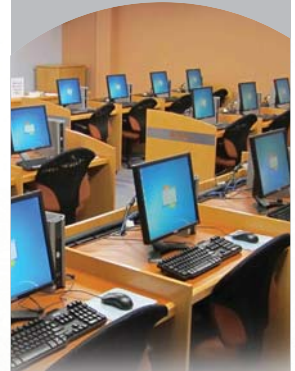
OSMAN NURİ
TOPBAŞ

20

CEN.NET
KAFENİN SAHİBİ

HARUN KIRKIL

Nəsimi

Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir / Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.

6

İnternetdə İnternet Həyatı
Eldar KƏRİMOV

8

Sürətli Getdik... Ruhumuz Geridə Qaldı
Yunus NURİ

11

Xidmətdə 101 Addım

14

Profilini Söylə, Kim Olduğunu Deyim
Bakuvi

16

Sosial Şəbəkələr Haqqında Bəzi Faktlar
Kamal SƏLİMOV

18

Gənclərdən Soruşduq
Müsahibə

23

Allahı Məmnun Edəcək İbadət Hüzuru
Mübariz ƏLİOĞLU

26

Bir Ayə
Fuad QULİYEV

27

Bir Hədis
Səfa MURADOV

36

Peyğəmbəri Unut(ma)maq
Rüfət ŞİRİNOV

38

Hədislərə Necə Baxmalıyıq?
Saleh ŞİRİNOV

40

Bişkek Küçələrində
Adem ŞAHİN

42

Quran gündəliyi
Kamran MƏMMƏDOV

44

Dost Seçərkən ...
Aqil ƏLİYEV

46

Zaman Bir Çaydır, Axar, Durmaz
Firdovsi HƏSƏNOV

48

“Ömür Bitər, Yol Bitməz”
İlham SOVQATOV

50

Dəyişməyən İnsan
Əziz SULTANOV

52

Qardaşlıq - İsar
Alpay Əhməd

İNTERNETİN ƏSİRİ OLMAYAQ!

XVIII əsrin sonundan etibarən baş verən iqtisadi və sosial dəyişikliklərlə müşayiət olunan sənaye inqilabı texnikanın inkişafına və insanların rifah səviyyəsinin yüksəlməsinə təkan verdi. Sürətlə inkişaf edən texnika, bir-birinə təkan verən yeni ixtiralar yavaş-yavaş insan əməyinə olan ehtiyacı azaltmağa başladı. Bəşəriyyət inkişaf mərhələlərindən keçə-keçə XXI əsrə qədəm qoydu. Bu gün demək olar ki, bütün texniki avadanlıqların insana rəqəmsal baza əsasında xidmət etdiyinin şahidiyik. Əlbəttə ki, texnikanın bu qədər irəliləməsinin bizim üçün müsbət cəhətləri var. Bu gün sahib olduğumuz im-

kanlar sayəsində asanlıqla dünyanın bir ucundan o biri ucuna səyahət edə bilirik. Bir neçə saniyə ərzində internetə qoşularaq dünyanın bizə ən uzaq nöqtəsində baş verən hadisədən xəbər tuta bilir, minlərlə kilometr uzaqdakı yaxınlarımızla canlı ünsiyyət qura bilirik. İstənilən kitabı, məqaləni bir anda kompüterimizə, ağıllı telefonlarımıza və planşetimizə yükləyib oradan oxuya bilirik. Lakin gəlin görək bizə vaxt qazandıran, əldə etmək istədiyimiz məlumatla aramızdakı əngəlləri qaldıran bu texniki irəliləyiş bizə necə təsir edir? Təəssüflər olsun ki, bu gün insanların əksəriyyəti bu kimi

Əslində telefon və internet rabitə vasitəsidir və insanlar arasında əlaqə qurmağa xidmət etməlidir. Bu gün isə rabitə vasitəsi olan bu imkanlar bizi yanımızdakılardan soyutmağa, dostluqları virtuallaşdırmağa sürükləyir. Təəssüflər olsun ki, zamanın tələbi adı altında istifadə etməyə can atdığımız vasitələr, içində daldıqca bizi yaxınlarımızdan uzaqlaşdırmağa başladı.

imkanlar qarşısında tənbəlliyə qapılmaqdadır. Elmin əlçatan olması insanların nəzərində onun dəyərini itirməsi kimi qarşılır. Minlərlə kilometri aylarla yol qət edərək getmək yerinə, aradakı məsafəni bir neçə saatda aşmaq bizim üçün zamanı dəyərsizləşdirib. Burada sadaladıqlarımız demək olar ki, hər birimizin ən ağırlı yeridir. İlk növbədə qeyd edək ki, hər bir nemət yalnız şüurlu formada istifadə edildiyi zaman bir mənə ifadə edir. Şüursuz və kortəbii istifadə əlbəttə ki, insanın zərərinədir. Nə yazıq ki, ilahi nemət olan ağıl və iradəsindən istifadə etməyən insan texnologiyanın çarxları arasında sıxışmışdır. Bu gün küçələrimizdə bir saatlıq gəzinti insanların necə də robotlaşdığını, özündən uzaqlaşdığını göstərmək üçün kifayət edir.

Bir vaxtlar deyirdilər ki, kompüterlər və robotlar dünyanı istila edəcək. Bu haqda filmlər çəkilir, fantastik romanlar yazılırdı. Biz bu istilanı robotlarla insanların müharibəsi kimi başa düşürdük. Lakin işin əsl başqa imiş. Gəlin baxaq, mobil telefonundakı saatın zəngi ilə yuxudan ayılan, səhər yeməyini televizorun qarşısında yeyən, bir tərəfdən də gələn mesajları

oxuyan və cavablandıran, avtobusda, metroda vaxtdan “səmərəli” istifadə etmək üçün mobil telefonunda oyunlar oynayan, bütün gününü işdə kompüter monitoru arxasında əyləşməklə keçirən, bir tərəfdən də yanında gəzdirdiyi mobil cihazların enerjisinin tükənməməsi üçün çarələr axtaran, özü ilə elektrik avadanlıqları daşıyan insan kompüterin əsirinə çevrilib, ya yox? Bu, ən sadə misaldır. Hələ həyata rəng qatmaq, yeknəsəklikdən xilas olmaq və günün tələbləri ilə ayaqlaşmaq adına sosial şəbəkələrlə nəfəs alanları demirəm. Düşünün ki, bir-biri ilə görüşmək üçün hansısa çay evinə toplaşan dostlar içəri girən kimi məkanın “wi-fi” şifrəsini soruşurlar. Sonrasını yəqin ki, təxmin etdiniz. Söz buraya gəlmişkən bir neçə ay bundan əvvəl şahidi olduğum bir hadisəni də siz dəyərli oxucularla paylaşmaq istəyirəm. Xətrini çox istədiyim insanların da içində olduğu bir qrupla Konyaya getmək üçün Ankaradan sürət qatarına minməli idik. Hələ qatar platformaya yaxınlaşmadan bizimkilər qatarda internetin olub-olmadığını soruşdurmağa başladılar. Qatara mindik, yenə eyni həyəcanla hamı internetə girməyin, feysbuk səhifəsində hara getdiyini paylaşmağın dərdində idi. Amma o gün müəyyən səbəblərdən bizimkilərin bir çoxu Konyaya çatana qədər internetə girə bilmədi. Feysbukda həmin an olduqları yeri işarə edə bilməməyin acısı o qədər böyük idi ki, sanki qatarın özünə gecikmişdilər. Onu da qeyd edirəm ki, bir çoxlarımız ilk dəfə saatda 250 km. sürəti olan qatara minirdik və Konyada ilk dəfə olacaqdıq. Yolları, bizim üçün tanış olmayan bir ərazinin təbiətini seyr etmək heç kimdə maraq doğurmurdu. Sanki feysbukun mavi rəngləri səmanın mavisindən daha rəngli və

canlı idi. Bəli, bu, biz insanların içində qıvrıldığı acınacaqlı hallardan sadəcə biri idi.

Əslində telefon və internet rabitə vasitəsidir və insanlar arasında əlaqə qurmağa xidmət etməlidir. Bu gün isə rabitə vasitəsi olan bu imkanlar bizi yanımızdakılardan soyutmağa, dostluqları virtuallaşdırmağa sürükləyir. Təəssüflər olsun ki, zamanın tələbi adı altında istifadə etməyə can atdığımız vasitələr, içində daldıqca bizi yaxınlarımızdan uzaqlaşdırmağa başladı. Rəgarəng internet saytları, telefon və kompüterlərin işıqlı monitorları bizi təbiətin canlı rəngini görməkdən məhrum etdi. Yediymiz yeməyi sosial şəbəkədə paylaşa bilməyəndə dadını almaz olduq. İnternetin yoxluğu bizim üçün kabusə çevrildi. Ən acınacaqlı hal isə ondan ibarətdir ki, ailələrdə böyüyən uşaqların tərbiyəsi ilə də internet məşğul olmağa başladı. İşdən gələn ata, ev işlərindən yorulan ana ya televizor qarşısında əyləşib serial izləməklə istirahətini dəyərləndirir, yaxud da internetdə vaxt keçirir. Belə olan təqdirdə başıboş qalan uşaqlar da valideyndən gördüklərini təkrarlamağa can atırlar. Əfsuslar olsun ki, bu gün uşaqlarımızı kimlər tərəfindən çəkildiyi bilinməyən, insanın şüuraltına işləyən gizli mesajların verildi-

yi cizgi filmləri tərbiyələndirir. "Amanın günüdür, başı qarışsın, mənə mane olmasın" məntiqi ilə televizor və internetin insafına tərk edilən uşaqlar öz milli-mənəvi kimliyimizdən biganə yetişirlər. Hər gün aldığımız intihar, zorakılıq, oğurluq, quldurluq və bu kimi kriminal xəbərlərin ən böyük müqəssiri də elə məhz sözünü etdiyimiz internet əsiri laqeyd valideynlərdir. İsrə surəsinin 64-cü ayəsində şeytanın mallara və övladlara şərikin olmasından söz açılır. Şeytanın hər dövrə görə forma dəyişən şərikiyi XXI əsrimizdə internet və televizor vasitəsilə gerçəkləşir. Gələcəyimizin parlaq olmasını istəyiriksə, ilk növbədə virtual asılılıqdan xilas olmalı, övladlarımızı özümüz tərbiyələndirməli, həyatı real yaşamalırıq.

Bu gün dünyada xüsusi qeyd olunan müxtəlif günlər var. Məsələn, Beynəlxalq Siqaretsiz Gün, Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü, Beynəlxalq Tualet Günü və s. Bu günlərə artıq yeniləri əlavə olunub: Beynəlxalq İnternetsiz Gün, Beynəlxalq Telefonsuz Gün. Bəlkə heç olmasa ildə bir dəfə, bu qeyri-adi təqvim günündə sevdiklərimizə vaxt ayıraq, həyatı olduğu kimi yaşamağa çalışaq?

İnternetdə İnternat Həyatı

Düşünürəm ki, hər biriniz internat həyatı yaşayan insanlarla qarşılaşmışsınız. Hər zaman gözlərində həsrət, ürəklərində qubar və insanlardan uzaq olan insanlar. Ata-ana nəvazişinə həsrət, özlərini hər zaman tənha hiss edənlər. Dərdlərini deyəcək bir adəm övladı tapmayanlar və bu həyatın gözəlliklərini hiss etmədən yaşayanlar.

O insanların üzündə təbəssümü də demək olar ki görmək qeyri-mümkündür. Dünyanın özü boyda dərdi onların gözlərində özünə məskən edib. Xeyalları da hər zaman yaşadıkları həyatları kimi zülmün qəfəsləri içində inləyir.

Hər halda bütün bu dediklərimi az da olsa indi siz də yaşayırsınız. Əvvəllər hər gün görüşdüyünüz insanlara indi ayda bir dəfə vaxt ayıra bilmirsiniz. Hər şeyi dərd edib bütün günü yorğun dola-

şırsınız. Övladlarınızla vaxt keçirə bilməməyiniz onları sizdən uzaqlaşdırıb. Sosial şəbəkələrdə saxta dostluqlara aldanıb həqiqi dostlarınızdan uzaqlaşırırsınız. İnsanlara qarşı sevginiz və mərhəmətiniz azalıb. Bunun bir səbəbi var, o da həyatımızı internet deyilən sehrli və kifayət qədər də təhlükəli bir aləmə bağlamağınızdır.

Hələ illər öncə bir kimsəyə internat uşağı deyildiyi zaman onun çox şeylərdən məhrum olduğunu düşünürdü insanlar. Onun gələcək həyatında uğur qazanmayacağından əmin olurdu el-aləm. İndi internetə həyatlarını bağlayanlara bu şəkildə baxılır.

Hal-hazırda bu həyatı sadəcə internat evlərində olanlar deyil, internet xəstəsi olanlar da yaşayır. Artıq bu həyatı yaşayan insanları axtarmaq üçün çox zəhmətə ehtiyac yoxdur. Belə insanları ətrafımızda

çox rahatlıqla görə bilərik. İnsanlardan uzaq insanlar formalaşır cəmiyyətimizdə. Canlı həyatda cansız həyatla həyatımızı canlandırmağa çalışırıq. Övladlarımızı öz əllərimizlə internetin internat həyatına yollayırıq. Bizim tərbiyəmizdən uzaq, internetdəki fərqli tərbiyələrdən öz payını alır övladlarımız.

Belə ki, internet qarşısında əyləşən şəxs saatlarının necə gəlib keçdiyini hiss belə etmir. Və bunsuz bir günün deyil, bir neçə saatının keçməsinə belə razı deyil. Halbuki həyatda ona həyatı, həyatın gözəlliklərini, sağlamlıq nemətini və bir çox sayə gəlməyəcək nemətləri verən Allahına və onun üçün gecəsini gündüzünə qatmış ata-anasına belə o vaxtı xərcləmiş. Yaxud da o vaxtın heç yarısını belə internetin geniş qabiliyyətindən istifadə edib elmi, dini və s. tədqiqatlara xərcləmiş.

Ailələr uşaqlarını kitab oxuma kimi fərqli şeylərlə məşğul etməli və onların internet evlərinə (kafə) getməsinə mane olmalıdır. Öz evlərində internetə abunə olacaqsə, ona mütləq nəzarət etməlidirlər.

Demək, bu sahədə vəziyyət arzuolunan səviyyədə deyil. Bu şəkildə yetişən gənc və uşaqların sabah cəmiyyətə nə qədər faydalı olması sual altındandır. Amma bu, "internetdən imtina edilməsi bir zərurətdir" mənasına gəlməməlidir. Zərərli şeylər bütün dövrlərdə olmuşdur və olacaqdır. Əsas məsələ toplumun yetkinliyidir. Toplum nə qədər sağlam olarsa, cəmiyyət nə qədər dəyərlərinə, köklərinə bağlı olarsa, gənclik nə qədər düzgün istiqamətləndirilərsə, yetişdirilərsə və ali qayələri mənimsəyərsə, bu zərərli hallar da minimum səviyyəyə enər.

Mənəvi boşluq, cəmiyyətdə özünü tapa bilməmə, quru idealistlik, xəyalpərəstlik kimi xüsusiyyətlər, pessimist düşüncələr, bayağı zövqlər, iradəsizlik və s. Bu hallar xüsusilə gənclərdə müşahidə edilir. Gənc idealını, hədəfini müəyyənləşdirməkdə, dost-taşılarla münasibət qurmaqda çə-

İnsan həmcinsləri ilə birgə yaşayıb, onlara faydası dəydiyi müddətcə insandır. Məhz insanların xoşbəxtliyi də başqalarını xoşbəxtliyində gizlidir. Özünə qapılmış, özünü cəmiyyətdən təcrid edib ömrünü internetin quru yollarında keçirənlər bütün bu xoşbəxtliklərdən uzaqdır.

tinlik çəkir, iradəsini ortaya qoya, özünü ifadə edə bilmir. Ümumiyyətlə, bu kimi neqativ hallarda gənci yetişdirən məktəb, ailə və mühitin çəkisi az deyildir. Belə gənc özünü ifadə etməyə yer axtarır. Bunun da əlverişli məkanı internet olur. Daha çox da tanışlıq saytları. Burada gəncin (qız və ya oğlan) tərəf müqabili onu yaxından tanımır, onun haqda heç nə bilmir. Beləcə gənc real həyatda tapa bilmədiyini, və ya özü ilə bağlı ifadə edə bilmədiyini internetdə tapmağa çalışır. Daha doğrusu, bu kimi xəyallarla təsəlli tapır. Artıq onunla kimsə maraqlanır, kimsə nəyisə bölüşür. O da hislərini bölüşür, amma dəyişdirərək, yalanla cılalayaraq. Çünki bu hislər, fikirlər, düşüncələr faydalı olsa idi, elə ona real həyatda fayda verərdi. Həyatda özünə yer tapa bilməyən gənc qüsurlarını düzəltmək, yaxşı vətəndaş, faydalı insan olmaq yerinə, bunun əziyyətinə qatlanmaq əvəzinə, həvəsinin əsiri olaraq internetə yönəlir.

Son olaraq onu deyim ki, insan insanlarla birgə yaşayıb, onlara faydası dəydiyi müddətcə insandır. Məhz insanların xoşbəxtliyi də başqalarını xoşbəxtliyində gizlidir. Özünə qapılmış, özünü cəmiyyətdən təcrid edib ömrünü internetin quru yollarında keçirənlər bütün bu xoşbəxtliklərdən uzaqdır. Gəlin, həyatımızı və övladlarımızın həyatını internet qarşısında internat həyatına çevirməyə...

SÜRƏTİ GETDİK... RUHUMUZ GERİDƏ QALDI

...və internet evə girir.

Çox gec anladığımız sosial qrup olmadığımızı. Hətta cəmiyyət olaraq yan-yanaya yaşamağı, başqalarının dərdlərinə şərik olmamağı, üz-üzə salam verməyi, öz adımızla və şəxsən özümüz olaraq təbəssüm etməyi yavaş-yavaş unutduğumuzu da yeni dərk etdik. Güldüyümüz zaman qarşımızdakı insan üzümüzdəki qırıqları, gözlərimizdəki

mənanı görüb səmimiyyətimizi hiss edərdi. “Nikneym”lər dən istifadə etmədən öz şəxsiyyətimizlə insanlıq şərəfinə yaranan tərzdə danışmağa, “mesaj” və “elektron məktubların” arxasında gizlənmədən mərd, dürüst və ürək dilimizlə sevdiklərimizə sevirəm, sevmədiyimizə də sevmirəm deyə bildiyimiz günlərə həsrət qaldıq.

Halbuki bizə dünən qədər yaxın keç-

mişdə qələmlə yazdığımız məktubların o titrək xəttini oxuyarkən sadəcə məktub deyildi oxuduğumuz. Yazılan qədər yazan əllər də dəyərli idi. Hər nə qədər yazı “ofis vord” sənədində “Tayms Nyu Roman” stilində və 12 punto böyüklüyündə olmasa da, sadəcə məktub deyildi gələn... Məktəbli bir uşağa yazdırılan sətirlərə hopen ananın göz yaşları, gözləri yolda qalanların həsrət və boynubükük sevdalar da oxunurdu həmin məktublarda. Soyuqdan əllər üşüsə də salamı adam kimi verən, “hi”, “slm”, “by”, “ok” kimi qısaltmalar etməyəcək qədər mürüvvətli yazılara həsrət qaldıq.

Hələ o üz ifadələri ki var... “Görəsən, hansı üz ifadəsini göndərim?”,- deyə dəqiqələrlə fikirləşib müsəlmanın belə bir vəziyyətdə necə olmasını nəzərə almamağın gətirdiyi səviyyəsizlik problemindən danışiram. “Göründüyümüz kimi olmaq, ya da olduğumuz kimi görünmək” kimi müsəlman şəxsiyyətini xülasə edən bir mənəni də təəssüf ki, virtual aləmin qurbanına çevirdik. Olduğumuzdan fərqli görünməyi, virtual aləmin bizə təqdim etdiyi rəngli maskaları nə qədər də çox sevdik. Zaman keçdikcə öz adımızla deyil, saxta adlarla bir-birimizin qarşısına çıxmaq bizə adi hal kimi göründü. Gülümsəmə və təbəssümü iki nöqtə və mötərizə işarəsi ilə :) ifadə etməyə başladıq. Bir də qəlb və sevgi işarəsi var, bizə görə “Məndə Məcnundan füzun aşılıq istedadı var. Aşiqi sadıq mənəm, Məcnunun ancaq adı var” şeirinin qısaldılmış halıdır. İnternet aşığı kimi əslində var olmayan, hər necəsə ortaya çıxdıqdan sonra da davam etdirilməsi qeyri-mümkün və sadəcə bir müddətlik yalançı sevdalar. Məcnunun səhrası “çat” səhifələri, Fərhadın külüngü “klaviatura”, Kərəmin külləri “zibil qutusu”na həvalə edilmiş oldu. Gerçək sevdaları görməyə həsrət qaldıq.

Bizə dünən qədər yaxın keçmişdə qələmlə yazdığımız məktubların o titrək xəttini oxuyarkən sadəcə məktub deyildi oxuduğumuz.

Yazılan qədər yazan əllər də dəyərli idi. Hər nə qədər yazı “ofis vord” sənədində “Tayms Nyu Roman” stilində və 12 punto böyüklüyündə olmasa da, sadəcə məktub deyildi gələn...

Bizi biz edən dəyərlərimizi də virtual əllərə təslim etdikdən sonra “biz kimik?” sualını verməyə başladıq. Doğrudan, biz kimik? Bizim millət və ailə olaraq bir məhrəmiyyətimiz var. Bizə aid olana bizim, aid olmayana isə bu bizim deyil deyəcək aqlımız, zəkamız var. Hər qapı döyəni evimizə qəbul edə bilməyəcəyimiz kimi, evimizdə olanı da çöldəkilərə ifşa etmək bizim mədəniyyətə ziddir. Ailəmizin şəklini çəkib ailə albomlarımızı küçələrə, divarlara asmaq bizə aid mədəniyyətdə yoxdur. Üstəlik ailəmizin şəklini küçəyə asandan sonra səhər gəlib həmin şəklın altına baxaraq “görəsən, bizi bəyənən oldu?”,- deyə yoxlamaq da bizə yaddır. Şəklimizi “layk” edənlərə görə xoşbəxtliyimiz artırsa, öz-özümüzə “kimə görə yaşayırıq?”,- sualını vermək daha məntiqli deyilmi? Hətta ailə məsələlərimizi belə sosial şəbəkələrdə paylaşaraq hər mövzunu rahatlıqda müzakirəyə açə bilirik. Üstəlik bu söhbətlərimizi, şəkillərimizi və paylaşıqlarımızı hər kəs asanlıqla görə bilər. Görəsən, heç düşündükmü, du sosial şəbəkələrin zəmanə küçələrindən və meydanlarından nə fərqi var? Ailəvi şəklimizi küçə divarına asmaqla sosial şəbəkələrdə paylaşmaq arasında nə fərq

var? Yaddaşımızı sosial paylaşım saytlarına təslim etməkdənsə foto-albomlarımızı məhrəm bilib evimizin məhrəm yerində saxlamağa həsrət qaldıq.

Adət-ənənə, ailə və evdən söz açmış-kən yeməklərimizi də unutmayaq. Böyük-lərimiz hətta evə gətirdikləri çörəyi də başqalarının görüb tamarzı qalmaması üçün kağıza bükdüüyü halda internet belə bir düşüncəni bizdən qoparıb aldı. Bizim adətlərə görə zibil qabının içi də məhrəm sayılır. Ona görə zibil qabları qapaqlıdır. Lakin yediyimiz yeməkləri internetdə sərgiləyəcək qədər acıqımı? Bəlkə də bu sualı belə vermək lazımdır. Sadəcə yemək kifayət etmirmi? Bir adamın həyat yoldaşı ilə yediyi axşam yeməyini “Filan restoranda filan yeməyi yedik” yazaraq, ara vermədən sosial şəbəkələrdə paylaşması hansı ruh halının əksidir?

“Yeyib-içdiyin sənin olsun, mənə gördüklərindən danış” sözü nə qədər də doğru imiş. “Xoşbəxtlik paylaşıdıqca artar, mən də sevincli anımı paylaşırım” yalanını da yeri gəlmişkən düzəltmək yerinə düşər. İşin əsl “mən xoşbəxt deyiləm, xoşbəxt olmaq üçün də nə edəcəyimi bilmirəm”dir. Səadətin virtual aləmdə axtarılması evin damında dəvə axtarmaq qədər axmaqlıqdır. Virtual aləmin bəlkə də ən böyük oğurluğu ruhumuzun əsl qidasını bizdən oğurlaması oldu. Başqalarına göstərmək üçün yeyib-içmək, “biz də nə isə paylaşaq” deyə dondan-dona girmək bizi doyumsuzluq dənizinin sahillərinə atdı. Sovrulduq. Sosial şəbəkələrdə paylaşa bilmədiyimiz zaman yediklərimiz bizi doyurmadı, gəzib gördüklərimiz əskik oldu. Bir bədəndə bir neçə şəxsiyyət daşımağa başladıq. Özümüz üçün nə isə etməyə həsrət qaldıq.

Elm əldə etmək üçün uzun səfərlər edildiyini bilirəm. Dostları görmək üçün illərlə həsrət çəkənləri tanıyıram. Bir ki-

tabı necə tapacağının dərini çəkənləri... Əkdiiyi bir ağacın meyvə verməsini illər uzunluğunda gözləyənlər, səbirlə tələbə yetişdirən müəllimlər tanıyıram... Bütün bu gözləmələrin insana verdiyi yüksək ruh, səbir və tərbiyə elm adamını həqiqi alimə, insanı əsil dosta, kəndlini həqiqi əkinçiyə, müəllimi əsil tərbiyəçiyə çevirirdi. İndi isə virtual aləmin hazır və zəhmətsiz təqdimləri sayəsində səyahətlərin rəngi və məqsədi dəyişdi. Uzaqdakını yanımda zənn edərək dost həsrəti çəkməkdənsə səyahət şəkillərimizi dostlara göndərərək “bax gör, haraları gəzmişəm” məntiqinə əsir olduq. Bir anda bütün kitabları ov-cumuzda tapdıq. İşıqlar sönməyə, yaxud batareyamız tükənənə qədər alim olduq, amma zəhmət çəkmədiyimiz üçün elm dilimizdən qəlbimizə enmədi. Virtual aləmdə imperatorluqlar qurduq və idarə etdik, qəhrəmanlıq duyğularımızı stolüstü oyunlarla təmin etdik. Hər şey daha sürətli oldu, necə də gözəl olduğunu düşünərkən ruhumuzun geridə qaldığını gördük.

Qərbli araşdırmaçılarından ibarət bir ekspedisiya qızıldərililərə aid bir qəbilə ilə yola çıxır. Çantalarını çiyinlərinə atan əcnəbilər gedəcəkləri yerə çatmaq üçün meşənin içində həyəcanla irəliləyərkən, bir yandan da qızıldərililəri tələsdirirlər. Qızıldərililər qəflətən dayanırlar. Bir professor tələsik yanlarına gələrək nə üçün dayandıqlarını soruşur. Qızıldərililər “Şef, çox sürətli getdik, ruhumuz geridə qaldı. Onları gözləyirik”,- cavabını verirlər.

Yeri gəlmişkən satirik bir sual verək. Davamlı olaraq baxdığımız şeylər, məsələn, kompüter dördbucaqlı, televizor dördbucaqlı, mobil telefon dördbucaqlı, hətta baxdığımız pəncərələr də dördbucaqlı. Bütün bunlardan sonra yuvarlaq başlı bir insan tövsiyə və ya öyüd verdikdə nəticə çıxarmaqda çətinlik çəkirikmi?

Ata-anaya xidmət "uf" belə demədən rizalarını qazanmaqla olur.

Əvlada xidmət əməlisaleh mömin kimi yetişmələrini təmin etməklə olur.

Qohum-əqrəbaya xidmət sileyi-rəhmət rıayət edərək və onlara ehsan etməklə olur.

Möminlərə xidmət sevinclərinə və kədərlərinə şərik olmaqla mümkündür.

Bütün insanlara xidmət əli və dili ilə faydalı olmağa çalışmaqla mümkündür.

Xidmət əhli axar çaya bənzəyər. Uzun yollardan keçərək minlərlə canlıya; insana, heyvanlara, ağaclara, gül-çiçəyə, sünbülə, lülbülə sanki həyat verərək axıb gedər. Bu çayın töküləcəyi son mənzilə Allah-Əxalanın əbədi vüsət dəryasıdır.

Osman Gündüz:

“İNTERNET SİZDƏN İSTİFADƏ ETMƏSİN, SİZ ONDAN İSTİFADƏ EDİN!”

Osman Gündüz kimdir?

Gündüz Osman Mehdi oğlu 24 mart 1961-ci ildə Balakən rayonunda anadan olub. 1983-cü ildə BDU-nun mexanika-riyaziyyat fakültəsini bitirib. 2010 - 2011-ci illərdə ABŞ-ın Kanzas və Oklahoma Dövlət Universitetlərində yeni media ilə bağlı təhsil alıb, təhsildə informasiya texnologiyaları və yeni media sahəsində təcrübə mübadiləsində iştirak edib.

1997-ci ildə ölkədə informasiya texnologiyaları sahəsində ilk qeyri-hökumət təşkilatının - Multimedia Mərkəzinin təsisçisi və rəhbəri olub. 2013-cü ildə Prezident yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar Dövlət Agentliyində yaradılan Elektron Xidmətlərin Təşviqi üzrə İctimai Şuranın Koordinatoru seçilib. 2013-cü ildən Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi yanında İnformasiya Texnologiyalarının inkişafı Dövlət Fondunun Müşahidə Şurasının üzvüdür. Nəşr olunmuş kitabları var.

Azərbaycan İnternet Forumunun prezidenti, “Multimedia” İnformasiya Sistemləri və Texnologiyaları Mərkəzinin direktorudur.

İrfan: Osman müəllim, Sizcə ölkəmizdə internetdən istifadənin istiqamətləri qənaətbəxşdirmi?

Osman Gündüz: Mən düşünürəm ki, son dövrlərdə internet Azərbaycanda xeyli inkişaf etdi. İstər dövlət qurumlarının, istər özəl sektorun, istərsə də vətəndaş cəmiyyətinin həyatında mühüm rol oynamağa başladı, amma bütün bunlara baxmayaraq, fikrimizcə, hələlik internetdən istifadənin faydalılıq əmsalı bizim arzuladuğumuz səviyyədə deyil. Düzdü, əvvəlki illərlə müqayisədə bu faydalılıq əmsalı artıb. Götürsək sosial medianı, əvvəllər sosial şəbəkələrdən bir qədər daha sadə məqsədlər üçün; tanışlıq, yazışma, vaxt keçirmək üçün istifadə edirdildisə, indi vəziyyət əsaslı şəkildə dəyişməyə başlayıb. İnsanların böyük əksəriyyəti öz biznesini inkişaf etdirmək, şəxsi şirkətinin reklamı və ya sosial media meneceri kimi işləyib müxtəlif qurumlardan aylıq məvacib almaq və bunun kimi ağıla gələ biləcək digər faydalı məqsədlər üçün istifadə etməyə başlayıblar. Nəticə etibarilə bu suala belə cavab verə bilərəm ki, istər dövlət tərəfindən, istərsə də cəmiyyətin digər üzvləri tərəfindən bu istiqamətdə xeyli işlər görülür.

- Sizcə sosial şəbəkələrin ziyanlı tərəfləri hansılardır?

- Bilirsiniz, internetin, xüsusilə də sosial şəbəkələrin ziyanlı tərəflərinə bir çox nümunə göstərmək olar. Burada əsas olan istifadəçilərin məqsədidir. Kimisi burada pornoqrafiya yayır, kimisi terror

təşkilatlarını təbliğ edir, başqa bir qrup insanları dövlətçiliyə qarşı olmağa səsləyir, yəni bir sözlə internetin imkanları geniş olduğu kimi ziyanlı tərəfləri də çoxdur. Əlavə olaraq qeyd edim ki, sosial şəbəkələrdən istifadənin geniş yayılması insanlar arasındakı real ünsiyyətin azalmasına gətirib çıxarır. Qohumlar, dostlar, tanışlar artıq daha çox “feysbuk”, “vatsap”, eləcə də digər şəbəkələrə vasitəsi ilə ünsiyyətə üstünlük verdiklərindən bir-birləri ilə daha az və gec görüşür, bütün bunlar da insanların yadlaşmasına, biganəliyinə gətirib çıxarır.

- Sadaladığınız neqativ halların qarşısını almaq üçün hansı addımlar atılmalıdır?

- Mən düşünürəm ki, bir media qurumu olaraq siz və sizin təmsalınızda digər kütləvi informasiya nümayəndələri, eləcə də bizlər, cəmiyyətin bütün nümayəndələri bu mövzuda birgə fəaliyyət həyata keçirməliyik. Əsas məqsədimiz ondan ibarət olmalıdır ki, ilk növbədə insanlara internetin faydalı tərəflərini təbliğ edək. İnsanları maarifləndirək ki, bundan necə faydalanacağını, lazımı informasiyanı almağın yollarını, təhsil xarakterli istifadəni və bu kimi əsasları bilsinlər. Bir sözlə, necə olsun ki, sözügedənamil insanın karyerasına, inkişaf etməsinə xidmət etsin. Maarifləndirmə işi sistemli şəkildə doğru-düzgün həyata keçirilməlidir. Digər tərəfdən hər hansı qanunvericiliyə zidd əməllərlə məşğul olanların qarşısını almaq üçün aidiyyət qurumları var. Dövlətimiz bu kimi halların qarşısını almaq üçün hər zaman ciddi addımlar atmışdır və atmağa davam edir. Ümumiyyətlə kibercinayətkarlıqla mübarizədə təkəcə ölkə daxilində deyil, eləcə də beynəlxalq qurumlarla, digər dövlətlərlə beynəlxalq konvensiyaya uyğun olaraq qarşılıqlı fəaliyyətlər həyata keçirilməlidir.

- İnternetdən istifadənin yaşı, məhdudiyyəti olmalıdırmi? Olmalıdırsa, bu nəcə yaş olmalıdır?

- Artıq dünyada bu məsələyə ciddi yanaşırlar. Əvvəllər bu məsələ üzərində ciddi dayanırdılsa, indi əksini müşahidə edirik. Məsələn, siz “quql” və “feysbuk”un qaydalarına baxsanız görəcəksiniz ki, istifadəçilər 13 yaşdan aşağı olmamalıdır. Amma onlar özlərinin yazdığı bu qaydaların formal xarakter daşdığını gözəl bilirlər və bu qaydalara heç kim əməl etmir. Siz inkişaf etmiş ölkələrə baxsanız, görəcəksiniz ki, azyaşlı uşaqlar artıq internetdən rahatlıqla istifadə edirlər. Söylədiklərimiz o mənaya gəlmir ki, hər hansı bir qayda-qanun olmadan azyaşlı uşaqlar istədikləri saytlardan istifadə etsinlər. Bunun üçün ilk növbədə valideynlər diqqət etməlidirlər ki, onların azyaşlı uşaqları hansı internet resurslarından istifadə edirlər. Bunun üçün qayda qanunlar da hazırlana bilər. Bu qaydaları hazırlaya bilən təhsil müəssisələri, səhiyyə müəssisələri və s. olmalıdır. Əvvəllər gündəmdə idi ki, müəyyən yaş qrupları ilə bağlı internetdən istifadəyə məhdudiyyət qoyulsun, məsələn, gün ərzində 1-2 saat. Lakin dünya qloballaşdıqca bu məsələ öz aktuallığını itirdi.

- Son olaraq “həyatı virtual yaşayanlara” nə məsləhət görürdünüz?

- Həyatı virtual yaşamaq anlayışı əlbəttə ki, nisbi xarakter daşıyır. Yəni insanlar internetdə nəfəs almır, yatmır, qidalanmırlar. Vaxtın böyük hissəsini burada keçirə bilirlər, buna baxmayaraq insanın bəzi ehtiyacları var ki, onu internetin xaricində etməlidir. Buna görə də mən məsləhət görürdüm ki, internetin sizdən istifadəsinə deyil, sizin ondan istifadəniyə şərait yaradasınız. Faydalı işlərlə məşğul olmağa çalışın.

Müsaibəni aldı: Kamal Səlimov

Bakuvi

Profilini Söylə, Kim Olduğunu Deyim

Texnologiya vasitələri həyatımızda hər gün bir az daha özünə yer etməkdə və istər-istəməz bu yeniliklərdən nəсібimizi almaqdayıq. Bir neçə il əvvəl mobil telefonlarımızdan yalnız mesaj yazdığımız halda, bu gün kompüter, tablet, ağıllı telefonlar vasitəsi ilə davamlı olaraq sosial şəbəkələrdə yazışıyıq. Hər şeyin bir ədəbi olduğu kimi, bu yazışmalarda da diqqət edəcəyimiz xüsuslar var. Hər şeydən əvvəl şəxsiyyətimizi zədələməməyə çalışmalıyıq. Bir müsəlmanın “feysbuk” və

“twitter” profili necə olmalıdır, ağıllı telefon-dan necə istifadə etməliyik? Gəlin gözdən keçirək:

Hər şeydən əvvəl ana dilinə dəyər verin! Mesaj və elektron məktublar yazarkən, eyni zamanda sosial şəbəkələrdə yazışma əsnasında ana dilinin qaydalarına riayət edin. Yersiz qısaltmalara yer verməyin. Orfoqrafiya qaydalarına riayət edin. Çoxlu hərf xətası yazışdığınız adama qarşı hörmətsizlik əlamətidir. Xüsusilə son zamanlar dəbdə olan “ş” hərfini “w” ilə əvəz etməyin.

Böyük hərflərlə yazmayın! Bütün sözlərin böyük hərflərlə yazılması qarşınızda ki adama qışqırmaq mənasına gəlir.

Telefondan çox insanlara dəyər verin! Hər hansı bir görüş və iclas zamanı telefonunuzu söndürün, insanlara qarşı laqeyd olmayın. Əgər çox mühüm bir zəng gözləyirsinizsə, əvvəlcədən söyləyin və zəng gələne qədər telefonunuzu cibinizdən çıxartmayın. Fikrinizin telefonda olduğunu göstərmək, bir söhbət əsnasında telefondan qopa bilməmək qarşınızdakı adama hörmətsizlik əlamətidir.

Telefonun “səssiz” rejimi olduğunu unutmayın! Tədbir, seminar, məscid, kinoteatr və bu kimi ictimai yerlərdə telefonu “səssiz” rejimə keçirin. Başqalarını narahat etmək yaxşı əlamət deyil.

Təbrik, başsağlığı və bu kimi diləklərini zi mesaj vasitəsilə yox, zəng edərək birbaşa çatdırın! Bu, səmimiyyətinizi göstərir.

Dərhal cavab verməyə çalışın! Sizə bir sual verilibsə, mütləq cavab verin. Hətta imkan daxilində tez cavablandırmağa çalışın. Bilmirsinizsə, yaxud gec cavablayacağınızısa, açıq şəkildə söyləyin.

Sual verib cavab almadığınız adamı ittiham etməyə tələsməyin! Bəlkə də işlərinin çoxluğu səbəbilə sizə cavab verə bilməyib. Bir müddət sonra bir daha xatırladın. Sizə cavab verən adama təşəkkür etməyi unutmayın!

Səmimi olun! İntellektual görünmək üçün qəliz cümlələr qurmağa çalışmayın. Sadə və konkret yazın. Onsuz da sizi tanıyanlar kim olduğunuzu yaxşı bilir. Başqa mənalara gələcək sözlərdən istifadə etməyin.

Yersiz və vədəsiz yazışmalara yol verməyin! “Vatsap” istifadəçisisinizsə və hansısa qrupun üzvüsünüzsə, lüzumsuz yazışmalara səbəb olmayın. Xüsusilə vaxt məsələsinə diqqət edin. Axşam saatlarında, tətil günlərində insanları narahat etməyə çalışın. Qrup üzvü olmadığınız mütləq mənada hər gün qrupda nə isə paylaşmağınız mənasına gəlmir. İnsanların özəl və məhrəm saatlarını nəzərə alın!

Feysbuk profiliniz kimliyinizdən xəbər verin. Feysbukda nə isə paylaşarkən ilk növbədə şəxsiyyətinizi zədələyici tərəflərinin olub-olmadığına baxın. Xüsusilə dostluğunuzda hörmət etməli olduğunuz, eyni zamanda yaşca sizdən böyüklər varsa, etik qaydalara zidd paylaşımlar etməyin, hər ağılınıza gələni yazmayın!

Başqalarının fikrinə hörmət edin! Qəbul etməsəniz də hörmətlə yanaşın. Fikir bildirəcəksinizsə, ikibaşlı sözlər işlətməyin, təmkinli və alicənab olun!

Yüz ölçüb-bir biçin! Feysbukda kimisə dostluqdan silmək əlbəttə ki, incikliyə səbəb olacaqdır. Ona görə dostluq göndərəcəyiniz, yaxud dostluğa qəbul edəcəyiniz adamı düzgün seçin. Sabah dostluqdan silməyə məcbur olacağınız adamı bu başdan dostluğa qəbul etməyin!

Şəkil və videoları öz profilinizdən paylaşın! Başqalarını izin almadan hər hansı bir şəkildə və ya videoda “etiketləmək” düzgün deyil. Bir adamın evinə girib əşyalarının yerini dəyişdirmək nə mənaya gəlersə, feysbukda etiketləmək də eyni mənaya gəlir.

Dini, milli, irqi ayrıseçkiliyə səbəb olacaq paylaşımlardan uzaq durun! Kimisə qıcıqlandırmaq xatirinə yorum və paylaşım etməyin. Bu, mədəniyyətsizlikdir.

Şəxsi münasibətləri sosial şəbəkədə sərgiləməyin! Yaxın və səmimi olduğunuz adamlarla feysbukda həyatda olduğunuz kimi rəftar etməyin. Beləliklə həmin adamın etibarını zədələyə bilərsiniz. Yersiz və münasibətsiz zarafatlara yer verməyin!

Yeni tanışlarla məsafəli olun! Dünən dostluğunuza girən adamı araşdırmadan, dəqiq tanımadan can-ciyər olmayın. Ehtiyatı əldən verməyin.

Narahatedici oyun istəkləri göndərməyin! Xüsusilə ardarda oyun istəkləri göndərərək başqalarını özünüzdən soyutmayın.

Həyatı feysbukda yaşamayın! Yaxınlarınıza vaxt ayırın. Əmin olun ki, dostlarınızla çay məclisində görüşmək, söhbət etmək, birlikdə vaxt keçirmək hər zaman daha məqsədyönlüdür. Sosiallaşmaq adı altında cəmiyyətdən təcrid olunaraq sosial şəbəkələrin əsirinə çevrilməyin!

Sosial Şəbəkələr haqqında bəzi faktlar

Biz istəsək də, istəməsək də sosial şəbəkələr həyatımızın bir hissəsinə çevrilib artıq. Bəziləri üçün sosial şəbəkə gündəlik həyatın mühüm tərkib hissəsi, digərləri üçün isə vaxt itkisi anlamına gəlir. Bəs görəsən, sosial şəbəkələr necə yaranıb?

Uşernet adlanan ilk sosial şəbəkə və ya sosial media 1979-cı ildə yaradılsa da, populyarlıq qazana bilməyib. Müasir sosial şəbəkə dedikdə isə çoxları üçün söhbət yalnız “Feysbuk” və “Tvitterdən” gedə bilər. Əslində isə belə deyil. Bütün bloglar, forumlar, çat saytları və bu kimi internet vasitələri də sosial şəbəkə sayılır. İlk müasir sosial media 1997-ci ildə yaradılan Six Degrees olub. Daha sonra Asian Avenue, MiGente, BlackPlanet yaradılır. 2004-cü ildə Facebook yaradılanadək belə şəbəkələr arasında ən məşhurlardan biri LiveJournal idi. 2003-cü ildə fərqli məqsədlərlə yaradılan Hi5 və LinkedIn də sosial media bazarında özünə məxsus yer tutur. Ancaq ilk olaraq yalnız Harvard Universitetinin istifadəçiləri üçün yaradılan Facebook qısa müddət ərzində bütün şəbəkələrin reytingini üstələyə bilib. Bu gün bütün dünyada ən çox istifadə edilən sosial şəbəkə feysbukdur. İndi isə feysbuk haqqında bəzi faktlara nəzər salaq.

- “Feysbuk”da 1 milyarddan çox insan qeydiyyatdan keçib.

- Bütün istifadəçilərin orta hesabla 50%-i sayta hər gün daxil olur.

- Hər gün 35 milyondan çox istifadəçi statusunu yeniləyir.

- Şəbəkə istifadəçiləri hər ay 2,5 milyard fotoşəkil və 14 milyon videoçarx yükləyir.

- İstifadəçilər «Paylaş» düyməsinin köməyi ilə həftə ərzində bir-biri ilə 3,5 milyarddan çox kontent (istinadlar, şəkillər, videolar, qeydlər və s.) bölüşürlər.

- “Feysbuk” da hər ay 3,5 milyondan çox tədbir təşkil olunur.

- Saytda 1,6 milyondan çox aktiv səhifə mövcuddur.

- “Feysbuk” üçün proqramların hazırlanmasında 800 000 layihəçi iştirak edir.

ABŞ-ın Virciniya ştatında yerləşən, internet layihələri üzrə marketing araşdırmaları şirkəti olan “Comscore” tərəfindən yayımlanan son hesabatda dünyanın 15 yaş və ondan yuxarı 1,1 milyard internet istifadəçisinin üçdə ikisini əhatə edən 734,2 milyon insanın sosial şəbəkə saytlarından istifadə etdikləri bildirilir. Həmçinin aparılan tədqiqatın nəticələrindən məlum olub ki, sosial şəbəkələrin xidmətlərindən istifadəçilərin sayına görə ilk 3 yeri Rusiya, Braziliya və

Kanada kimi ölkələr tutur. Rusiyada sosial saytlara daxil olanlar orta hesabla gün ərzində 6,6 saat vaxt keçirirlər. İkinci yerdə gələn Braziliyada hər sosial şəbəkə istifadəçisi gün boyu orta hesabla 6,3 saat ərzində 1220 səhifəyə baxış edir. Üçüncü yerdə qərarlaşmış Şimali Amerika ölkəsi Kanadada isə sosiallaşanlar orta hesabla gün ərzində 5,6 saat vaxt sərf etməklə 649 səhifəyə baxış edirlər. Əksər sosial şəbəkələrin meydana gəldiyi ABŞ isə bu siyahıda 10-cu yeri tutur. 300 milyona qədər əhalisi olan Amerika xalqı sosial şəbəkələrdə gün ərzində 4,7 saat vaxt keçirməklə 480-ə yaxın baxış həyata keçirir.

Azərbaycanda da gənclərin sosial şəbəkələrdən istifadəsi kütləvi xarakter daşıyır. Şəbəkə istifadəçilərinin sayına görə Azərbaycan dünyada 94-cü yerdədir. Azərbaycan əhalisinin 3,7%-i və ölkədə mövcud internet istifadəçilərinin 8,4% -i sosial şəbəkə istifadəçiləridir. Bu isə o deməkdir ki, hər 27 nəfərdən biri sosial şəbəkələrdən yararlanır. Ən əsası isə bu istifadəçilərin 50%-ni 18-24 yaş qrupuna daxil olan gənclər təşkil etməsidir.

Sosial şəbəkələrin, xüsusilə də «feysbuk»un mənfi tərəfləri də mövcuddur. Məsələn, ailələrin dağılmasında sosial şəbəkələrin də müəyyən təsiri var. Dünənə qədər sosial şəbəkələr vasitəsi ilə ünsiyyət qurub evlənen insanlarla bağlı yayılan xəbərlərə indi də bu tip xəbərlər qarışıb. Belə ki, hazırda xoşbəxt ailələrin sosial şəbəkələrin «fitnə-fəsadı» nəticəsində dağılması haqda yüzlərlə faktlar meydana çıxıb. Sosioloqlar sosial şəbəkələrə həddən artıq aludə olmağın ailələri dağıtdığını car çəkirlər.

İngiltərədə hər 5 boşanma ərizəsində «Feysbuk»un adı çəkilir. Britaniya xidməti olan Divorce-Online boşanma ərizələrini araşdırdıqdan sonra bu haqda məlumat yayıb: «Ailələrin dağılmasında sosial şəbəkələr böyük rol oynayır».

Amerika Evlənmə Vəkilliyi Akademiyasının (American Academy of Matrimonial Lawyers - AAML) araşdırması nəticəsində məlum olub ki, boşanmaların 66 faizində «Feysbuk» fəal iştirak edir. Akademiyanın

İngiltərədə hər 5 boşanma ərizəsində «Feysbuk»un adı çəkilir. Britaniya xidməti olan Divorce-Online boşanma ərizələrini araşdırdıqdan sonra bu haqda məlumat yayıb: «Ailələrin dağılmasında sosial şəbəkələr böyük rol oynayır».

məlumatına görə axıncı 5 ildə Amerika vəkllərinin 80 faizi boşanma prosesi zamanı bunun şahidi olublar. Əsasən cütlük (ər və arvad) sosial şəbəkənin özlərinə məxsus olan evlənmə səhifələrində məhəbbətlə dolu elektron məktubların şahidi olur ki, bu da onların boşanma ərizələrində özünü göstərir. Amerikalı psixoloqların mülahizələrinə görə, öz vaxtının gündə 1 saatını «Feysbuk» və sosial şəbəkələrdə keçirənlər üçün belə bu, təhlükəlidir. Onların fikrincə, belə mürəkkəb vəziyyətdən yalnız - feysbuk və sosial şəbəkələrdən «bacarıqla istifadə etmək və diqqətinin çoxunu öz real həyatına, ailəsinə ayırmaq»la çıxmaq olar. Missuri Universiteti psixoloqlarının araşdırmalarının nəticələri də sübut edir ki, feysbuk və sosial şəbəkələr cütlüklərə və sevgililərə öz mənfi təsirini göstərir. «İnsanlara kompüter ekranındakı hər hansı sosial münasibət daha xoş gəlir, nəinki vaxtlarını onlara doğma olan insanlarla münasibətə sərf etmək. Bütün bunlar ən pis halda boşanmalara səbəb olur. Sosial şəbəkələr təbiətən olduqca cazibədardır və diqqətinizi o qədər cəlb edir ki, həyatda bu saytlara daha çox önəm verdiyinizi və onların həyatınızda mühüm yerlərdən birini tutduğunu və internetdən necə asılı olduğunuzu belə anlamırsınız. Sadaladığımız bütün faktlar mövcud təhlükənin bizim ölkəmizə doğru gəldiyindən də xəbər verir. Ona görə də sosial şəbəkələrdə keçirdiyimiz vaxtlara, nə məqsədlə istifadə etdiyimizə diqqət etməliyik.

Natiq Ağcayev*

- Virtual aləm deyəndə nə başa düşürsünüz?

- Virtual aləm deyəndə XXI əsrin digər bir üzü olan, hansı ki, sosial-ictimai, elmi, iqtisadi, siyasi və digər informasiyalara əl çatan, məlumatları bizim istifadəmizə verən və istənilən məsələ

üzərində əməliyyatlar aparmağa imkan verən şəbəkə nəzərdə tutulur. Fikrimcə virtual aləm özündə sosial şəbəkələri, müxtəlif internet portallarını, internet vasitəsi ilə axtarış aparıla bilən istənilən sahəni əhatə edir.

- Bəs siz bu sistemdən nə məqsədlə istifadə edirsiniz?

- Mən daha çox internet şəbəkəsindən lazımlı məlumatları almaq, həmçinin dünyada baş verən yenilikləri istər beynəlxalq, istərsə də daxili miqyasda öyrənmək və ünsiyyət üçün istifadə edirəm. Eyni zamanda özümə və digər yaxın insanlara dair məlumatları yaymaq, reklam məqsədli də yararlanıram. Dünya internet şəbəkəsi sayəsində getdikcə daha kiçik bir forma alır və imkanlardan faydalanmaq üçün şərait yaranır, məlumata asan yolla çatmaq reallığa çevrilir

- İnternetə nə qədər vaxt ayırırsınız?

- Təxminən 4-5 saat.

- Bildiyimiz kimi internetin müsbət cəhətləri olduğu kimi mənfi cəhətləri də var. Həmyaşıdlarınıza nəyi tövsiyə edərdiniz?

- Təəssüflər olsun ki, internet portallarından mənfi istiqamətdə faydalanma halları daha çoxdur. Əksər gənclər bütün günü sosial şəbəkələrdə beynlərini lazımsız informasiya ilə doldururlar. Məsələn: Feysbukda qız axtarmaq, tanımadığı şəxslərə mesaj göndərmək, provakativ xarakterli məlumatlar yaymaq, "yutub"da neqativ halları özündə birləşdirən videolar paylaşmaq və digər bunun kimi mənfi hərəkətləri saymaq olar. Məsləhətim odur ki, gənclərimiz əllərində olan bu nemətdən pozitiv yönümlü faydalansınlar, mümkün olduqca mənfi informasiyaları ehtiva edən məsələlərdən qaçsınlar və gənclik illərindən lazımlı faydalansınlar.

Osmanov İlfan*

- Virtual aləm deyəndə nə başa düşürsünüz?

- Virtual aləm dedikdə çoxlarımızın istifadə etdiyi internet şəbəkəsi nəzərdə tutulur.

- İnternetdən siz nə məqsədlə istifadə edirsiniz?

- Burada əksərən mən Feysbuk, Twitter və s. kimi sosial şəbəkələrdən dostlarımla ünsiyyət qurmaq, yeni əlaqələr yaratmaq məqsədilə istifadə edirəm. Eyni zamanda dərslərimin əksəriyyətini də buradan həll etməyə çalışıram. Dostlarımla müzakirələrə qoşuluruq və hər hansı bir məsələni internet üzərindən həll etməyə çalışırıq.

- Gün ərzində internetə nə qədər vaxt sərf edirsiniz?

- Elə də çox vaxt ayırmamağa çalışsam da bu, gün ərzində mənim təxminən 5-6 saatımı alır.

- İnternet global bir şəbəkədir və bunun müsbət cəhətləri olduğu kimi mənfi cəhətləri də mövcuddur. Həmyaşıdlarınıza nə məsləhət verə bilərdiniz?

- Mənfi və müsbət cəhətlərindən danışsaq bunun istifadəçinin şəxsi seçimindən asılı olduğunu demək mümkündür. Yəni baxır kim necə və hansı məqsədlə istifadə edir. Elə insanlar var ancaq vaxtını boş şeylərə sərf edir, elələri də var ki bundan ancaq səmərələnməyə çalışır. Tövsiyəm o olardı ki daha çox faydalanmağa çalışsınlar vaxtlarını boşa itirməsinlər. Xüsusəndə azyaşlı uşaqların bu şəbəkədən çox da istifadə etməsinin tərəfdarı deyiləm.

Virtual aləm deyəndə nə başa düşürsünüz?

- Virtual aləm deyəndə ümumiyyətlə hamının başa düşdüyü internet portalı, sosial şəbəkələr başa düşülür.

Verdiyev Coşqun*

- **İnternet şəbəkəsi adlandırdığımız bu sistemdən siz nə məqsədlə istifadə edirsiniz?**

- Mənim məqsədim medianı izləmək, yeni informasiyalar əldə etmək, dostlarımla ünsiyyət və dərslərimlə bağlı müzakirələri də burdan həll etmək və s...

- **Hər gün internetə nə qədər vaxt sərf edirsiniz?**

- Ümumiyyətlə məndən olsa 24 saat istəyərdəm. Lakin tələbə olduğumuzu və vaxt məhdudiyyətimizin olduğunu nəzər alsaq, orta hesabla təxminən 1-2 saat istifadə edirəm.

- **İnternetlə bağlı həmyaşıdlarınıza nə deyərdiniz?**

- Hər şeyin yaxşı və pis tərəfi olduğu kimi virtual aləmin də mənfi və müsbət tərəfləri olduğu doğrudur. Ən əsası az istifadə etməklə zərərlərindən qorunmaq olar. Məncə global şəbəkədən dərs üçün istifadə etsək daha yaxşı olar. Daha çox vaxt ayırmaq asılılığın başlanğıcıdır və gələcəkdə fəsadları ola bilər. Ən əsası isə psixologiyaya təsir edir.

Ağayev Nurlan*

- **Virtual aləm nədir?**

- İlk olaraq global şəbəkə sistemi yada düşür. Ümumi olaraq sosial şəbəkə, ünsiyyət vasitəsi desək, yanlışdır.

- **İnternet şəbəkəsi adlandırdığımız bu sistemdən siz**

nə məqsədlə istifadə edirsiniz?

- Mənim istifadə məqsədim gündəlik olaraq dostlarımla ünsiyyət qurmaq, dərslərimi həll etmək, dünyada olan hadisələri izləməkdir.

- **Bunun üçün nə qədər vaxtınızı alır?**

- Hər gün ən azı bir saat istifadə etməyə çalışıram.

- **Sizcə internetin mənfi cəhətləri varmı? Varsa, bundan qorunmağın yolları nədir?**

- İnternetin mənfi cəhətləri çoxdur. Xüsusən də şagirdlərə. Çünki onların bu yaşda psixologiyası ağ kağız kimi olur və ləkə düşdüsə,

təmizlənməsi çətin olur. Bunun üçün də onların global şəbəkədən istifadə etməsinə xüsusi diqqət etmək lazımdır. Valideynlər uşaqları kompüterdən uzaq tutmaq üçün müxtəlif proqramlar təşkil etməli, müxtəlif oyunlar qurmalıdırlar.

- **Virtual aləm deyəndə nə başa düşürsünüz?**

- Virtual aləm zamanın önə çəkilməsidir.

- **İnternetdən nə məqsədlə istifadə edirsiniz?**

- İnternetdən əsasən zəruri hallar üçün istifadə edirik. Yeni informasiyaların alınması, yeni dostluqların qurulması, dərslərimizin hazırlanması üçün istifadə edirəm.

- **Gün ərzində nə qədər vaxtınızı internetə sərf edirsiniz?**

- Təxminən gün ərzində 4-5 saatımı alır. Ümumiyyətlə çox vaxt ayırmamağa çalışıram, amma düşünsək ki, dərslərimiz də internetlə ədaqəlidir, ona görə bir az vaxtımız çox gedir.

- **İnternetin zərərləri ilə bağlı həmyaşıdlarınıza nə deyərdiniz?**

- Gənc nəslin internetdən istifadə etməsi normal haldır. Cəmiyyət daim informasiya tələb edir, ona görə də gənc nəsil də bundan faydalanmağa maraq göstərir. Məncə çalışmalıyıq ki, yalnız müsbət tərəflərindən istifadə edək. Valideynlər də bu işdə yol göstərməlidirlər.

Mikayilov Nail*

Müsahibəni aldı: Firdovsi Həsənov

* Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında Beynəlxalq Münasibətlər 4-cü kurs

* Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası-Maliyyə 4-cü kurs

* Bakı Dövlət Universiteti Beynəlxalq Münasibətlər-Politologiya 4-cü kurs.

* Azərbaycan Texniki Universiteti - Nəqliyyat 4-cü kurs

* Azərbaycan İqtisad Universiteti - Menecment 3-cü kurs

CEN.NET KAFENİN SAHİBİ

Məscidin imamı Abdullah Əfəndi rəsmi sənədlərini hazırlamaq üçün dövlət idarəsinə gəlir. Bəzi sənədlərin foto-surətini istədikləri üçün ən yaxın internet-kafeyə getməli olur. Kafeyə daxil olarkən qapıya vurulmuş lövhəni görüb dərindən köks ötürərək “sübhənallah” deyir.

“CEN.NET KAFE”

Abdullah Əfəndi kafeni işlədən gəncə yaxınlaşıb: “Oğlum, bu kağızların surətini çıxarda bilərik?”,- deyir.

- Əlbəttə, siz burada əyləşin, mən iki dəqiqəyə həll edərəm.

Abdullah Əfəndi gözləyərkən bir tərəfdən də kafeni gözdən keçirməyə başlayır. Deməli, gənclərin vaxt keçirmək üçün girdikləri, amma qopa bilmədikləri

internet-kafe belə bir yerdir. Gözünə sa-
taşan hər bir şəkil, elan və s. onu nara-
hat etməyə başlayır. Bir anda evinin zir-
zəmisində siçanlar üçün qurduğu tələləri
xatırlayır. Kiçik pendir parçasına aldanan
siçanların tələyə düşməsi kimi, virtual
oyun xəstəliyinə tutulan gənclərin də bu-
radan ayrılma bilmədiyini fikirləşib bir daha
dərindən “sübhənallaaaaah!”, - deyir, “axır-
zaman fitnələridir əlbət!”.

Yaşlı adamın narahat olduğunu hiss
edən gənc dərhal yan tərəfdən ona çay
sifariş edir. Abdullah Əfəndi özünə qarşı
edilən xoş rəftardan razı qalır. Ən azından
hələ də yaşlılara hörmətin nə olduğunu
bilirlər. Çayını içərkən öz-özünə “heyf
gənclərin halına, özlərini hədəf edirlər”
deyib, gəncə söhbət etmək qərarına gəlir:

- Oğlum, bir söz soruşum.
- Buyur, ağsaqqal, eşidirəm.
- Allahı tanıyırsan?

Saçı jeleli, əcaib saqqal quruluşu olan
gəncdən aldığı cavab Abdullah Əfəndini
heyretə salır. Kafeni işlədən gənc gülər
üzlə:

- İnsan özünü yoxdan yaradan, ona hə-
yat bəxş edən, görən göz, düşünən ağıl
verən Rəbbini necə tanımaz? Abdullah
Əfəndi heyretlə ikinci sualı verməkdən
özünü saxlaya bilmir:

- Deməli, tanıyırsan. Yaxşı, bəs necə ta-
nıyırsan Allahı?

Gənc əliylə kafedəki kompüterləri
göstərərək cavab verir:

- Bu kompüterlə.
- Necə yəni bunlarla? Başa düşmədim.
- Bu kompüterlərin varlığı mənə gö-
rə Allahın varlığının ən açıq dəlillərin-
dən biridir. Kompüterdən istifadə edənlər
yaxşı bilirlər, belə bir cihaz yalnız yaxşı bir
mühəndis və yüksək texnologiya sayəsində
ərsəyə gələ bilər. Ən qatı ateistdən də so-
ruşsan bu alətin təsadüfən yaranmadığı-
nı, mütləq kiminsə tərəfindən meydana
çıxdığını deyər.

*Ağsaqqal, hər nə qədər etməli
olduqlarımı saysam da, nə xeyri?!
Gediləcək yolu bilmək başqa, üsuluna
uyğun şəkildə o yolda addımlamaq
başqa... Kompüter dili ilə desək, şeytan
adlanan məlun XAKER durmadan
mənim sistemimdəki NÖFS virusunu
aktivləşdirir. Öhdəsindən gələmə əhsən.
Bəlkə də güclü bir anti-virus proqramı
tapıb yükləməliyəm...*

Abdullah Əfəndi gəncin bu sözlərindən
razı halda:

- Kompüterin öz-özünə meydana gəl-
diyini qəbul etməyən adam onu istehsal
edən insanın yaradılmış olduğuna gəl-
dikdə inanmaq istəmir, elə deyilmi?

- Bax, əmi, bu otaqda 20 kompüter var,
hamısı bir sistemlə bir-birinə bağlıdır, ha-
mısı vahid proqram tərəfindən idarə olu-
nur. Bu sistemi quran da, idarə edən də
mənəm. Buranın nizam-intizamına mən
cavabdehəm, yəni bir mənada buranın
rəbbi (sahibi mənasında) mənəm. Bəzən
oyun oynayıb, internetdən istifadə edib
pul vermədən aradan çıxmaq istəyənlər
olur. Dərhal yaxalayıram avaraları. “Bura
gəl, qırışmal, hara qaçırsan? Buranın
nemətlərindən istifadə edib, başiboş bura-
xılacağını zənn edirsən?”. “Pulumuz yox-
dur”, - desələr, “Heç elə şey yoxdur”, - deyib
cəzalandırıram. İnternet-kafenin təmiz-
lədirəm: şüşələri silirlər, stolların tozunu
alırlar və s. Bir saatlıq oyunun, internetin
qarşılığı olur, hesabı soruşulursa, saysız-he-
sabsız nemətlərlə dolu bir həyatın hesabı-
nı soruşmazlarmı? Bir kafenin belə işlərini
idarə edən varsa, bu boyda kainatın, heç
bir problemsiz işləyən sistemin qurucusu
olmazmı? Bunu ancaq axmaq adam deyə
bilir.

- Oğlum, xoşum gəldi səndən. Bəs yaxşı,

Allahın necə olduğunu düşünürsən, nəyə bənzədirsən?

- Mən Allahı heç nəyə bənzətmirəm.

- Bunun belə olacağını hardan bildin?

Gənc yenə əli ilə kompüteri göstərərək:

- Bunlar sağ olsun. Bu alətlərlə onları düzəldən mühəndislər bir-birinə heç bənzəmir. Proqramı yazan insan başqadır, meydana çıxarılan proqram tamam başqa. Kompüterə yüklənmiş məlumatlar var, amma mənim ondan anladığım da başqadır. Kamerası var, səs sistemi var, amma mənim gözlərim və eşidib danışmağım fərqlidir.

Abdullah Əfəndi gəncin fərasət və anlayışından razı qalmışdı. Verdiyi suallara aldığı cavablar çox məntiqli idi və sahibinin imanından xəbər verirdi. Əslində sənədlərinin foto-surəti də hazır idi, amma söhbətə davam etmək istədi.

- Bəs varlığına inandığın Rəbbin üçün nə etməli olduğuna dair nə bilirsən?

- Nə etməli olduğumu bilirəm, amma kifayət qədər bunun öhdəsindən gəlmədiyimi də yaxşı bilirəm.

- Nə bildiyini desən, bəlkə nələr edə biləcəyinə dair sənə köməyim dəyər.

- Nələr edəcəyimə dair bunları bilirəm: Hər şeydən əvvəl Rəbbim mənə bir könül verib. Onu tanımağı nəsib edib məhəbbətini qəlbimə qoyub. Mən də könlümdə yalnız Ona və sevdiklərinə yer

verməliyəm, Onun istəmədiklərini könlümdən uzaq tutmalıyam. Sonra mənə vermiş olduğu dili razı qalmayacağı sözlərdən qorumalıyam. Hər zaman Onu zikr etməli, Ondan danışmalıyam. Son olaraq da mənə verdiyi bu bədəndən Onun rizası istiqamətində istifadə etməli, bir gün torpaq olacaq vücudumu Onun yolunda fəda etməliyəm. Bildiklərim bundan ibarətdir...

- Oğlum, daha nə edəcəksən, hər şeyi dedin.

- Ağsaqqal, hər nə qədər etməli olduqlarımı saysam da nə xeyri?! Gediləcək yolu bilmək başqa, üsuluna uyğun şəkildə o yolda addımlamaq başqa... Kompüter dili ilə desək, şeytan adlanan məlun XAKER durmadan mənim sistemimdəki NƏFS virusunu aktivləşdirir. Öhdəsindən gələne əhsən. Bəlkə də güclü bir anti-virus proqramı tapıb yükləməliyəm...

- Belə bir proqramdan xəbərim var, dedi ağsaqqal, sonra davam etdi:

- Təsəvvüf anti-virus proqramlarından birini könül Hard-diskinə yükləyirsən və hər gecə qalxıb yeniləyərək, virus axtarışı verirsən.

Bu cavab gəncin də xoşuna gəlmişdi, qarşısında oturan ağsaqqala gülümsəyərək:

- Əmi, bu proqramı haradan endirə bilərik? Bildiyin bir sayt var?,- dedi.

Abdullah Əfəndi də eyni təbəssümlə cavab verdi:

- Bunun saxta variantlarına çox diqqət etmək lazımdır. İşin mütəxəssisinə müraciət edərək lisenziyası olan bir proqram yükləməlisən.

- Sizdə var elə bir proqram?

- Var, amma mən yükləməyi bilmirəm. İstəsən sənə tanış bir proqram ustası tövsiyə edə bilərəm.

- Çox sevinərəm,- deyən gənc oğlan Abdullah Əfəndi ilə təkrar görüşəcəkləri günü təyin edərək, onu qapıya qədər ötürdü. Ümid dolu təbəssümlə ardınca uzun-uzadı baxdı...

ALLAHI MƏMMUNUN EDƏCƏK İBADƏT HÜZURU

Uca Allah (c. c) Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Aralarında hökm vermək üçün Allahın (c. c) və Peyğəmbərinin yanına çağrıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq “eşitdik və itaət etdik” deməkdən ibarətdir, nicat tapanlar da məhz onlardır”. (ən-Nur, 151)

“(Ya Rəsulum) De :-Ey insanlar mən Allahın sizin hamınıza göndərmiş peyğəmbəriyəm. (O Allah ki,) göylərin və yerin hökmü Ondadır. Ondan başqa heç bir tanrı yoxdur. O dirildir və öldürür. Buna görə də Allaha eləcədə Onun Allaha və Allahın sözlərinə İnanan və ümmi peyğəmbər olan Rəsuluna İman gətirin və ona tabe olun ki, doğru yolu tapa bilərsiniz”. (əl-Əraf, 158)

Aləmlərin Rəbbi olan Allaha (c. c) şü-

kürlər və həmdsənalar olsun. Aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən və Allahın qulları olan ümmətinə:

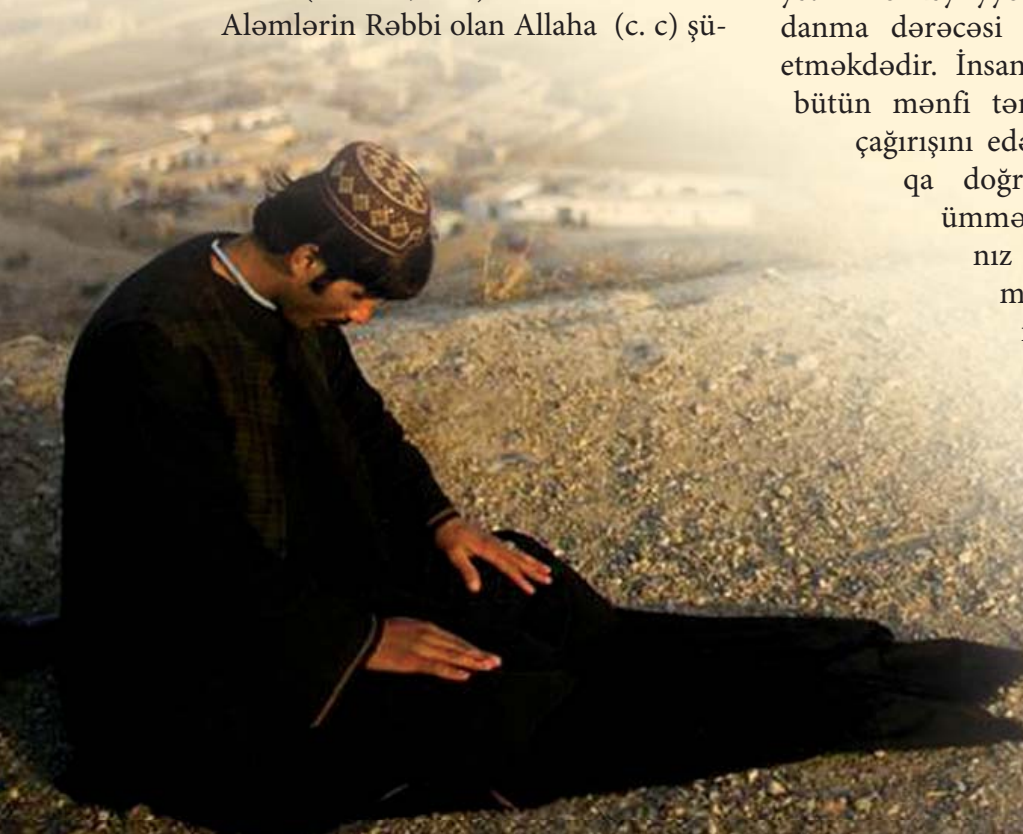
- *Bu Quranın bir ucu Allahın (c. c) əlində bir ucu da sizin əllərinizdədir. Ona bütünlüklə sarılın. Artıq bu yaxınlıqdan sonra sizlər yolu azmaqdan və həlak olmaqdan qurtula bilərsiniz.* (Təbərani, Əl Mücəmil Kəbir 22 ci, 18)- deyərək daim öyüd verən Allah Rəsulu Hz. Məhəmməd əleyhisalame salatı salamlar olsun.

İlahi əmrlərə bu dünya həyatında yaşadığımız müddət ərzində tabe olaraq Rəsulullahın gətirmiş olduğu sünne ölçüləri ilə yaşamaq mükəlləfiyyəti, insan övladına etibar edilmiş ən şərəfli bir məsuliyyətdir. Bu məsuliyyətin yerinə yetirilmə keyfiyyəti dünya həyatına aldanma dərəcəsi ilə sıx bağlılıq təşkil etməkdədir. İnsan övladını sarmış olan bütün mənfi təmayüllərdən qurtulma

çağırışını edən Allah Rəsulu, Haqqa doğru istiqamət götürən

ümmətini yalnız və yalnız sünneyə uyduğu zaman zəfər əldə edəcəyi ilə müjdələmişdir. İbn

Ömər (r.a) Rəsulullahın belə buyurduğunu nəql etmişdir: “*Hər bir əməlin coşqu ilə ediləcəyi bir zaman vardır. Hər coşqunun sonunda da yetişəcəyi bir hüsuru vardır.*

Kim mənim sünnəmə uyaraq hüzur taparsa hidayətini də tapmış olar. (İbn Hibban, Səhih 1, 281).

Bu hədisin son cümləsi ilə yaşadığımız və hüzur tapmaq istədiyimiz məqamlar arasında əlaqə yaratmaq istəsək həqiqətən də çoxumuzu dəhşətə düşürəcək hallarla üz-üzə gələcəyik. Çünki kimimiz çoxlu pul qazanmaqla, kimimiz filmlərə baxmaqla, kimimiz var-dövlətinə, oğul-uşağına baxmaqla, kimimiz də dünyaya aid və sadalanması çox vaxt aparacaq məşğuliyyətlərlə hüzur rahatlıq tapmaqdadır. Təbiidir ki, kimimiz də Allaha (c.c) etdiyi qulluq səbəbi ilə hüzur halını yaşamaqdadır. Halal və haramın olduqca sıx dərəcədə qarışdığı indiki dövrümüzdə ibadətdən əldə edilən hüzurun bizə faydalı olub olmayacağı da böyük bir tədqiqat mövzusu olmalıdır. Çünki hər hüzur onu qidalandıran, onu yaşadan mühitlə qırılmaz əlaqələrə malikdir. İmam Azam Əbu Hənifə həzrətləri ilə eyni dövrdə yaşamış olan İbrahim Ədhəm həzrətlərinin hekayəsi əbədi səadətimizi təmin edəcək ibadət hüzurunun mənbəyini ciddi şəkildə araşdırılmasını tələb edən möhtəşəm bir nümunədir:

Bir gün İbrahim Ədhəm həzrətlərinə belə bir məlumat verdilər ki, filan yerdə bir gənc yaşayır. Gecə-gündüz ibadətlə məşğul olan bu gəncdə kamil övliyalıq halları görünür. Xəbəri eşidən İbrahim Ədhəm həzrətləri gəncin yanına gedib üç gün onlarda qonaq qalır. Bu müddət ərzində insanların söylədiklərindən daha çox şeylər görür. Gəncin bu şəkildə yuxusuz və eşqlə edilən ibadət halını görərək çaşqınlıq içinə düşür. Bu halın şeytandan qaynaqlanan və ya xalis bir hal olduğunu araşdırmaq məqsədilə ilk növbədə yediyinə diqqət yetirməyə başladı. Gəncin loğması halal deyildi. -“Allahu Əkbər, onun bu halı şeytandandır”,- deyən İbrahim Ədhəm həzrətləri gənci evinə dəvət edir. Özünün halal yeməklərindən ona bir loğma yedirincə gəncin halı dəyişir,

o eşqi, o arzusu, o qeyrəti artıq qalmır. Bu vəziyyət qarşısında dəhşətə qapılan gənc “Mənə nə etdin”,- deyincə İbrahim Ədhəm həzrətləri bu cavabı verir: “Loğmaların halaldan deyildi. Bu səbəbdən də yemək yeyərkən şeytan da o loğmalarla bərabər mədəyə nüfuz edirdi. Yaşamış olduğun və ibadətin hüzuru kimi görünən o qeyri-adi halların şeytandan meydana gəlirdi. İndi isə əsil və doğru olan halın meydana çıxdı”.

İrəlilədiyimiz həyat hekayəsi günümüzdə yaşanan bütün qeyri-adi halların, hadisələrin iç üzünü açma qüdrətində olan əvəzsiz bir nümunədir. Cəmiyyəti narahat edən ədəb və əxlaq çərçivəsinə sığmayan münasibətlər, psixoloji problemlər və bir çox məsələlər Rəsulullahın sünnəsinə uyma diribaşlığı ilə deyil, böyük xərclər bahasına başa ələn səmərəsiz üsullarla həll edilməkdədir. Halbuki hər şey göz qabağındadır. Bir tikə halal loğma insan mənliliyini bürümüş olan bütün mənəvi və fiziki problemləri aradan qaldıraraq Adəm övladına qulluq hüzurunun qapılarını açmağa bilər. Əgər buraya sünnətin tələbləri ilə səsleşən bir həyat ölçülərini də əlavə etsək onda insanın kamil varlığına çevrilərək şeytanın məhv etmək üçün gecə-gündüz çalışdığı həqiqi qulluq hüzuruna yiyələnməsi mümkün olacaqdır. Bu elə mübarək hüzurdur ki, insan övladı yalnız onunla görünüşü gözəl, əsl isə batıl olan, həm də insanlığı həlakə aparan bütün yalançı hüzurlardan qoruna bilər. Unutmayaq ki, bunu bir nemət olaraq bizlərə lütf edən Uca Allahın mərhəməti qarşısında bütün sərhədlər acizdir. Bu bərədə Rəbbimiz belə buyurur:

“...Rəbbinizin nemətini yada salaraq deyəsiniz: “Bunları bizə ram edən Allah pakdır, müqəddəsdir! (Əgər Allahın köməyi olmasaydı) bizim onlara gücümüz çatmazdı. Həqiqətən, biz (öləndən sonra) Rəbbimizin hüzuruna qayıdacağıq!”. (əz-Zuxruf, 13-14)

Əziz oxucu, fürsətdən istifadə edərək, yaxın günlərdə ilahi hüzurə yola saldığımız Əbuzər qardaşımızın xatirəsini də yad etmək istəyirəm.

“Ölüm (ölüm bihuşluğu), həqiqətən, gələcəkdir. (Ey insan!) Bu sənin qorxub qaçdığın (cürbəcür vasitələrlə canını qurtarmaq istədiyini) şeydir!” (Qaf 19) deyə buyurulan ayeyi-kərimələr insan övladını Rəbbinin hüzuruna qayıtma həqiqəti ilə baş-baş buraxmaqdadır. İlahi kəlamın qəlbləri silkələyəcək dərin mənalarını bütün varlığımızla bir daha yaşayaraq dualarla Əbuzər qardaşımızı da əbədi yaşam məskəninə uğurladıq. Haqqında fani dünya həyatını sürərkən söylənilən bütün fikirlər bir incəliyi ortaya qoymaqda idi. Əbuzər qardaşımız bir qul olaraq mükəlləfiyyətini, bir ata olaraq ailə işlərini, bir vətəndaş olaraq cəmiyyətlə əlaqədar fəaliyyətini yerinə yetirməyə çalışan könül insanı idi. Məzarı başına yığılan qohum-əqrəbası, xüsusən də Balakəndən, Zaqataladan, Oğuzdan, Qəbələdən, Qubadan və Bakıdan gəlmiş dostları ata həsrətini nəmli gözləri və tutqun çöhrəsi ilə yaşamağa başlayan Nicat balamıza faydalı olmağa çalışırdılar. “Xüšu olmadan qılınan namazda, dilin bəlalərindən və boş şeylərdən qorunmadan tutulan orucda, Quranı təfəkkürsüz oxutmaqda, qəlbə nəqş olunmayan elmdə, infaq edilməyən malda, çətin günlərdə göstərilməyən qardaşlıqda, şükür edilməyən nemətdə, könüldən edilməyən duada xeyir yoxdur”,- buyuran Hz. Əlinin kəlamlarını mənəviyyatımıza rəhbər edərək bizlər də Nicat balamıza ata həsrətinə maddi və mənəvi dəstək olmaq üçün bu ağır gündə qardaşlıq borcumuzu verməyə tələsdik. İnanırıq ki, Nicat balamız da qılacağı namazları, tutacağı orucuları, saleh əməlləri və edəcəyi duaları ilə artıq qəbir aləmində olan atasına və qardaşımıza ən böyük köməyi etmiş olacaqdır. Allah rəhmət eləsin...

BİR AYƏ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَيُّحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

Məgər insan elə güman edir ki, o, başlı-başına (cəzasız) buraxılacaq?!

Qiyamə surəsi, 75/36

Qurani-Kərimin yetmiş beşinci surəsi olan “Qiyamə” surəsi Məkkədə nazil olmuş və qiyamət gününün xüsusiyyətlərindən bəhs etməklə yanaşı insanın dünya həyatında işlədiyi əməllərindən məsul olaraq Allahın hüzuruna çıxarılmaqla hesaba çəkiləcəyini bildirir.

Bu ayədə, ölmüş insanların yenidən dirildilməsi, başıboş buraxılmayaraq Allahın insanlara verdiyi irili-xırdalı bütün nemətlərinə, Onun inayəti ilə bəxş olunan hər cür imkanların və onların necə və harda istifadə olunduğuna dair mütləq olaraq hesab verəcəklərinə dair açıq və qəti məlumat verilir. İnsanın dünyaya gəlməsinin yeganə səbəbi Uca Yaradanın əmrinə və qadağalarına riayət edərək yaşam tərzini nizamlaması və əsas qayə olan axirət həyatına qovuşmasıdır.

Ölüm, insanın qəlbini saran və ondan qurtuluşun imkansız olduğu böyük bir hadisədir. Davamlı surətdə Allah tərəfindən xatırladılan qorxunc ölüm həqiqəti insanın əbədi səadətinə təmin etməkdən başqa bir hədəf güdməməklə yanaşı, dünyada ikən həm bəşər övladının özünün və aid olduğu cəmiyyətin xilaskarı olmasını təlqin edir. Heç kəsin ölümdən xilas ola bilməyəcəyi, ətrafındakı insanlara da vəsilə olacaq, şəfaət edəcək və müqavimət göstərəcək, yaxud da arxasında qoya biləcək bir gücə sahib olmadığı bəyan edilir. Yer üzərində təkəbbür edən, “qiyamət günü nə vaxdır?” deyən kafirlərə özlərindən əvvəlki, yəni ilk yaradılışlar xatırladılacaq. Bu xatırlatmanın qayəsi insanın ilk yaradılışdakı incəlikləri düşünməsi və qiyamət günündə dirilmə hadisəsinin təkrar meydana gələcəyinə inanmasıdır.

O gün inkar edənlər başları havada, gözləri tək bir nöqtəyə çevrilmiş sanki hipnoz olmuş kimi qaçarlar. Sadəcə Allahın istədiyi şəkildə hərəkət edib, çağırılıqları istiqamətə doğru yönələcəklər. Allahın vəd etdiyinə görə əmin-amanlıq içərisində olan möminlərin xaricində hər kəs böyük bir qorxu içərisində olacaq. Tək dəyər daşıyan amil iman olacaq.

Həyatda ikən insan üçün bir dönüş nöqtəsi olacağına inandığı müəyyən bəzi hadisələr vardır. Yüksək səviyyədə təhsil almaq, diplom sahibi olmaq, evlənmək, övlad sahibi olmaq kimi... Bu və bənzəri planları olan insanlar qoyduqları hədəfə nail olana qədər gün sayar, bir çox hazırlıqlar edirlər. Həyatlarında sadəcə bir hədəf vardır və bu hədəf uğrunda hər cür fədakarlığı edər, yetər ki, onu əldə etsin. Hansı ki, insan hər şeydən əvvəl Allahı tanımaq və ona itaət üçün xəlp olunmuşdur. Baxmayaraq ki, özü qəbul etməsə də yeganə məqsəd bundan ibarətdir və həyatı boyunca da bu həqiqəti unutmağa çalışaraq yaşayar. Bir sözlə göz ardı edər. Bir həyat boyunca nə edərsə etsin, hansı maddi imkanlara sahib olursa olsun bütün söylərin nəticəsində gedəcəyi son mənzil Allahın hüzuruna çıxacağı andır. Bu an, hesab verəcəyi məhşər anıdır...

BİR HƏDİS

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا

Əbu Hürayrədən (r.ə) rəvayət olunduğuna görə Allah Rəsulu (s.ə.s) belə buyurmuşdur: *“Kim hidayətə (doğru yola) dəvət edərsə, o kəs ona tabe olanların savabı qədər savabı qazanar. Ancaq bu onların savabından heç bir şey əksiltməz. Kim zəlalətə (pis yola) dəvət edərsə, o şəxsə ona tabe olanların günahı da yazılar. Bu da onların günahlarından heç bir şey əksiltməz.”*

(Müslim, Elm, 6; Əbu Davud, Sünnət, 7).

Cəmiyyət halında yaşamaq məcburiyyətində olan insan oğlu cəmiyyətdə bir çox yaxşı və pis hallarla qarşılaşır. Bu səbəblə də hər bir müsəlmanın qarşılaşdığı yaxşılığı təşviq etməsi, pisləklərdən isə insanları çəkindirməsi onun dini və insani borcudur. Allah Təala Qurani-kərimdə belə buyurur: **“Sizdən yaxşılığa (məruf) çağıran, xeyrli işlər görməyi əmr edən və pis əməlləri (mümkər) qadağan edən bir camaat olsun! Bunlar həqiqətən nicat tapmış kimsələrdir.”** (Ali-İmran 3/104) Bu ayədəki “məruf” İslam dininin yaxşı olaraq qəbul etdiyi və Allaha itaətin içində saydığı hər şeydir. “Mümkər” isə bunun ziddi olub, İslamın yaxşı hesab etmədiyi, dini əmrlərə müxalif bildiyi və Allaha qarşı üsyan kimi gördüyü şeylərdir.

Hədisi-şərifdə qeyd olunan insanların dəvət olunduğu hidayət, Allahın rizasına uyğun olan bütün gözəl və xeyir işlərin adıdır. Allah Təalanın hidayəti sayılmayacaq qədər çoxdur. Qurani-Kərim də müttəqilər (Allaha layiqincə təzim edənlər) üçün bir hidayət rəhbəridir. Quran insanları irşad etmək və onlara haqqı göstərmək üçün nazil olmuş bir kitabdır. Bu səbəblə də haqq ilə batili, doğru ilə yanlış bizə Qurani-Kərim öyrədir. Haqqa tabe olmaq, doğru olanı etmək bir hidayət olduğu kimi, batildən uzaq durmaq və xətanın arxasınca getməmək də hidayətin bir növüdür.

Bu hədisi-şərif bir kimsəni hidayətə dəvət etmənin və zəlalətdən uzaq durmasına vəsilə olmanın nə qədər böyük bir nemət olduğunu açıq bir şəkildə göstərməkdədir. Çünki hidayətə nail olanlar, dünya və axirət səadətini qazananlardır. Buna vasitəçilik edənlər də onlarla bərabər savab qazanırlar. Bununla birlikdə hidayətə nail olanların savabından da heç bir şey əskilmir. İnsanları zəlalətə dəvət edib onların hidayət yolundan çıxmasına səbəb olanlar da, onlar bu rəzalət içində qalıb günah işlədikləri müddətcə onların günahından öz paylarını alırlar.

Nəticə olaraq onu qeyd etmək olar ki, yaxşılıqları əmr edib, pisləklərdən çəkindirmək ən önəmli vəzifələrdəndir. Cəmiyyətin dini və əxlaqi prinsiplərə yiyələnib bu istiqamətdə irəliləməsi fərdlərin əmr bil məruf nəhyi ən il mümkər əmrinə riayət etmələrindən asılıdır.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR CƏFƏRİ-SADIQ q.s

-6-

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Kim nəfsinə qarşı nəfsi üçün mücahidə edərsə, kəramətlərə nail olar. Kim nəfsinə qarşı Allah-Təala üçün mücahidə edərsə, Allaha nail olar”.¹

[Mücahidə nəfsin xoşuna gəlməyən, istəmədiyi bəzi çətinliklərlə tərbiyə edilməsidir. Beləliklə nəfsin həddi aşan istək və ehtiraslarına qarşı dirəniş göstərərək ruhani istedadların inkişafına zəmin hazırlamaqdır.

Mənəvi təkamül səfəri sayılan seyrisülükdən məqsəd bəzi fəvqəladə hallara nail olmaq deyil, “qəlbi-səlim”ə nail olmaq, yəni qəlbi Allahın razı olacağı səviyyəyə gətirməkdir. Əks təqdirdə hindistanlı yoxlar da bəzi pəhriz və təmrinlərlə müəyyən dərəcədə ruhi gücdən istifadə edə bilirlər.

Mənəvi tərbiyədə tətbiq olunan riyazət, mücahidə və bəzi ruhi təmrinlər nəticəsində qəlbdə bəzi kəşf və ilhamlar meydana gələ bilər. Bunlar əsl məqsəd deyil, insanın keçməli olduğu imtahan təcəlliləridir. Bütün bunlar ruhi təkamülü həyata keçirmək üçün üzərinə çıxılacaq pillələrdir.

Həqiqətən nəfsani ehtiraslardan xilas olmadan ruhi inkişafdan söz gedə bilməz. Təkəbbür və eqoizmin kəsavəti ilə lətafət iqliminə addım atmaq imkansızdır. Xam və tənbel könüllə mənəvi zövqləri dadmaq mümkün deyil. **Həsən Haraqani həzrətləri** belə buyurur:

“Necə ki, namaz və oruc fərzdır, ədəsi zəruridir, təkəbbür, həsəd, ehtiras (kimi nəfsani arzuları) könüldən silib atmaq da zəruridir”.²

Arif insanların nəzərində insanın yaradılış qayəsi də **“kəsbi-kamal ilə seyri-camala vüslət”**dir. Yəni mənəvi cəhətdən kamilləşərək Allah-Təalanın camalını müşahidə etmə bəxtiyarlığına nail olmağa can atmaqdır.

Kəşf, kəramət, qeyri-adi təzahür və ilham kimi təcəllilərə həddən artıq əhəmiyyət vermək insanı əsas qayəsindən, yəni Haqqa vüslətdən məhrum edir. Əsas qayəsinin nə olduğunu unudan mənzilinə çatmaz. Bu, eynilə ruziyə bağlı qalıb Rəzaqı unutmaq qəflətinə bənzəyir. İnsanın səfər zamanı qonaqladığı yerləri öz vətəni zənn etməsi kimidir.

Digər tərəfdən kəşf və kəramət kimi təcəllilərlə qəlbin doyması insanın mənəvi iştah və qabiliyyətinin məhdud və zəif olduğuna işarə edir.

Haqq dostları isə himməti ali olan, yəni mənəvi iştahları güclü olan kəslərdir. O böyük ruhlar Haqqa vüslətdən başqa heç bir təcəlli ilə əsla təsəlli tapmazlar. Buna görə də onlar kəşf və kəramət kimi təcəllilərə nail olsalar da, bu cür cazibələrlə tənbəlliyə qapılmazlar. Əksinə, son nəfəslərinə qədər getdikcə artan cəhdlə qulluğa davam edirlər.

Necə ki, bir çox rəvayətdə³ peyğəmbərlərdən sonra insanların ən xeyirliyi olduğu bildirilən **Həzrət Əbu Bəkr** -in da fiziki və zahiri kəramətinə dair bir o qədər rəvayət yoxdur. Onun ən böyük kəraməti Allah Rəsuluna misilsiz sədaqəti, müstəsna təslimiyyət və itaətidir.

Haqq dostları da daim “*Mənə kəramət yox, Kərim lazımdır*” hissi ilə yaşamışlar. Əsl kəramətin də “**Əmr olunduğun kimi istiqamət üzrə ol...**” (Hud, 112) əmrinə riayət edərək Quran və Sünnə istiqamətində yaşamaq olduğunu ifadə etmişlər.]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Əsl zikr Haqqı zikr edərkən masivani unutmamaqdır. Məhz o zaman insan üçün Allah-Təala hər şeydən üstün olur”.⁴

[Zikr Allahı unutmamaq və hər vəsilə ilə Onu anmaqdır. Zikrin kamil mənada yerinə yetirilməsi qəlb və dilin müştərək ahənglə Allahı anmasına bağlıdır. Əks təqdirdə qafil qəlblə edilən zikrin qiymət və əhəmiyyəti azalar. Zikr əsnasında qəlbin masivadan, yəni Allahdan başqa hər şeydən əlaqələri kəsilməlidir. Zikr zamanı qəlb tamamilə zikrin daşdığı mənanın təfəkkürü ilə titrəməlidir.

Bununla bağlı ayeyi-kərimədə belə buyurulur:

“Möminlər yalnız o kəslərdir ki, Allah adı çəkiləndə (Onun heybət və

Unutmamaq lazımdır ki, bütün fanilər Allahın murad etməsi ilə var olmuş və həmçinin Onun istəyi ilə varlıqlarını sürdürürlər. Hər kəs və hər şey Ona möhtacdır. Elə isə Baqi olan Allahı unudub fanilərdən mədəd ummaq, onlardan vəfa gözləmək nəfsə aldanmaqdır.

Zikr Allahı unutmamaq və hər vəsila ilə Onu anmaqdır. Zikrin kamil mənada yerinə yetirilməsi qəlb və dilin müştərək ahənglə Allahı anmasına bağlıdır. Əks təqdirdə qafil qəlblə edilən zikrin qiymət və əhəmiyyəti azalar. Zikr əsnasında qəlbın masivadan, yəni Allahdan başqa hər şeydən əlaqələri kəsilməlidir. Zikr zamanı qəlb tamamilə zikrin daşdığı mənanın təfəkkürü ilə titrəməlidir.

əzəmətindən) ürəkləri qorxudan titrəyər...” (əl-Ənfal, 2).

Məhz özünü tamamən bu cür Allahın zikrinə təslim edə bilən möminlərə bir çox maddi-mənəvi lütf və ehsanlar bəxş edilir.

Necə ki başqa bir ayədə:

“Siz Məni zikr edin ki, Mən də sizi zikr edim...” (əl-Bəqərə, 152) buyurulur.

Qüdsi bir hədisdə də:

“Allah-Təala buyurur:

Mən qulum Mənim haqqımdakı zənninə görə raftar edəram. O, Məni zikr etdiyi zaman Mən onunlayam. O, Məni qəlbində zikr edərsə, Mən də onu zikr edəram. O məni bir cəmiyyətdə zikr edərsə, Mən də onu həmin cəmiyyətdən daha xeyirli qrupda anaram” (Buxari, Tövhid, 15)

Şübhəsiz ki, Rəbbimizin bizi anması bizim Onu zikr etməyimizlə müqayisə edilməyəcək dərəcədə daha xeyirlidir. Məhz belə bir xeyrə və Haqqın yaxınlığına nail ola bilmək üçün dil və qəlb ahəngi içində masivaya aid düşüncələri tərk edərək və özünü Allahda fani edəcəsinə zikr etməyə cəhd göstərməliyik.

Digər tərəfdən zikrin nuru zikr edənin halı nisbətində təcəlli edir. Yəni məqbul zikrə nail olmaq üçün halımızı da islah

etməliyik. İlk növbədə özümüzü haram və şübhəliyədən qorumalı, sonra da qəlbimizi məşğul edən fani məhəbbətləri və masivaya aid düşüncələri tərk etməliyik.

Unutmayaq ki, bu dünyada Rəbbimizi nə qədər həqiqi mənada zikr edə bilsək, sabah qiyamət günündə ilahi vüslətə də həmin nisbətdə nail ola bilərik. Uca Rəbbimiz bir ayeyi-kərimədə belə xəbərdarlıq edir:

“Allahı unutduqları üçün Allahın da onları özlərinə unutturduğu (xeyirlərini başa düşməyən) kimsələrə bənzəməyin! Onlar (Allahın itaətindən çıxmış) fasiqlərdir!” (əl-Həşr, 19).]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“İşləyərək qazanc əldə edib ehtiyaclarını təmin etmək kimi bir dərdi olmayan kəsdə xeyir yoxdur. Xeyirli insan qazanıb dolanışığını təmin edərək heç kimə möhtac olmaz, qazandıqları ilə borcunu ödəyər və qohum-əqrəbası ilə əlaqə saxlayar”.⁵

[İslam əxlaqının ən mühüm düsturlarından biri də **“yar olmaq, bar olmaq”**dır. Yəni heç kimə yük olmamaq, əksinə, başqalarının yükünü çəkmək və onlara yardım etməkdir.

Necə ki, hədisi-şərifdə də:

“İnsanların ən xeyirlisi onlara faydalı olandır”, - buyurulmuşdur (Beyhəqi, Şuab, VI, 117; İbn Həcər, Mətalib, I, 264)

Həmçinin Həzrət Peyğəmbər ﷺ bir dəfə:

“- Sədəqə vermək hər bir müsəlmanın vəzifəsidir”, - buyurmuşdu. Səhabələr:

“- Sədəqə vermək üçün heç nə tapmasa, onda necə?”, - deyə soruşdular. Allah Rəsulu ﷺ:

“- Fəhləlik edər, həm özünə faydası toxunar, həm də sədəqə verər”, - buyurdu. Səhabələr:

“- Buna gücü çatmazsa (yaxud iş tapmazsa), onda necə?”, - dedilər. Rəsulullah ﷺ:

“- Darda qalana, ehtiyac sahibinə yardım edər”, - buyurdu. Səhabələr:

“- Buna da gücü çatmazsa?”,- deyə soruşdular. Hz. Peyğəmbər ﷺ:

“- *Yaxşı işlər görməyi tövsiyə edər*”, - buyurdu. Səhabələr bu dəfə:

“- Bunu da edə bilməsə?”,-sualını verdilər. Rəsulullah ﷺ:

“- *Pis əməllərdən uzaq durar. Bu da onun üçün bir sədaqədir*”, - buyurdu. (Buxari, Zəkat 30, Ədəb 33; Müslim, Zəkat 55)

Yəni Peyğəmbərimiz ﷺ möminin hər bir halda əlindən gələni əsrigəməyib malla, canıyla, bir sözlə, nəyə gücü çatırsa, yaxşılıq etməsinin və ya ən azından yaxşı əməllərə vəsilə olmasının lüzumuna işarə etmişdir.

Çünki Allah-Təala:

“O müttəqilər ki, bolluqda da, qıtlıqda da (mallarını yoxsullara) xərcləyərlər...” (Ali-İmran, 134) buyurur. Ona görə də Həzrət Peyğəmbər ﷺ əshabına çətin şəraitdə də infaq etməyi təlim etmiş, hətta bir xurmadan başqa heç nəyi olmayanın belə yarım xurma ilə də olsa sədəqə verməsini təşviq etmişdir.

Başqa bir hədisində də:

“*Verən əl alan əldən üstündür*”, - buyurmuşdur. (Müslim, Zəkat, 97)

Beləliklə hər bir möminin infaq əhli olmasını və mümkün mərtəbə **“alan deyil, verən olmağı”** təlqin etmişdir.

Xülasə, uca dinimiz İslam insanları məşru yollarla qazanc əldə etməyə təşviq edir. İslamın beş əsasından ikisi **“həcc”** və **“zəkat”** ibadətləri də dini nöqtəyindən nəzərdən varlı sayılan möminlərə fərz qılınmışdır. Bunun bir mənası da “Qəlbinizi dünya ehtiraslarından qoruyaraq məşru yollarla zəngin olun, zəkat verib həccə gedin!”,- deməkdir.

Xeyirli bir möminin düsturu işləyib qazanaraq ətrafındakılara da yardımçı olmaqdır. İnsan yaxşılıq və yardım edəcəyi zaman da ən yaxınlarından başlamalıdır.

Bir hədisi-şərifdə buyurulduğu kimi, bir nəfər Rəsulullah ﷺ-in yanına gələrək:

“- Ey Allahın Rəsulu! Xoş rəftar etməyimə ən layiq adam kimdir?”,- deyə soruşdu. Rəsuli-Əkrəm ﷺ:

“- *Anan, sonra anan, yenə anan, sonra atan, sonra da sənə ən yaxın olan qohumların*”, - buyurdu. (Müslim, Birr, 2)]

Cəfəri-Sadiq həzrətləri buyurur:

“Qohumları ilə əlaqəsini kəsən adamla yoldaşlıq etmə! Çünki mən Allahın kitabı-

Arif insanların nəzərində insanın yaradılış qayəsi də “kəsbi-kamal ilə seyri-camala vüslət”dir. Yəni mənəvi cəhətdən kamilləşərək Allah-Təalanın camalını müşahidə etmə bəxtiyarlığına nail olmağa can atmaqdır.

nın üç yerində belələrinin malun olduğunu gördüm”.⁶

[Qohum-əqrəba ilə əlaqə qurmaq, onları ziyarət və himayə etmək, yəni “sileyi-rəhm”ə riayət dinimizin çox əhəmiyyət verdiyi əsaslardan biridir. Belə ki, qohum-əqrəba ilə münasibəti kəsmək bir çox ayeyi-kərimə və hədisi-şərifdə ən böyük günahlardan sayılmışdır.⁷

Sileyi-rəhmə riayət etmək birbaşa imanla əlaqəlidir. **Rəsulullah** ﷺ:

“...Allaha və axirət gününə iman edən kəs qohumlarına yaxşılıq etsin!..” buyurmuşdur. (Buxari, Ədəb, 85; Müslim, İman, 74, 75)

Həmçinin bu xüsusta həssas ölçü qoyaraq belə xəbərdarlıq etmişdir:

“Qohumlarının etdiyi yaxşılığa eynilə qarşılıq verən onların hüququna riayət etmiş sayılmaz. Qohumlarının haqqına riayət edən kəs özü ilə əlaqəni kəsdikdə belə onlarla yaxşı rəftar edəndir” (Buxari, Ədəb, 15; Əbu Davud, Zəkat, 45).

“Hər cümə gecəsi insan oğlunun əməlləri Allaha ərz olunur. Lakin qohumları ilə əlaqəsini kəsən adamın əməlləri qəbul edilməz” (Əhməd, II, 484).

“Qohumları ilə əlaqəni kəsən cənnətə girə bilməz” (Buxari, Ədəb, 11).

Nəticə olaraq qohum-əqrəbanı ziyarət etmək, hal-xətir soruşmaq, sevinc və kədərlərinə şərik olmaq, gəlməsələr də onları ziyarətə getmək böyük iman məsuliyyətidir.

Lakin qohum-əqrəba ilə əlaqə xüsusunda diqqət ediləcək ən mühüm xüs

onların mənəvi halı ilə də maraqlanmaq, əbədi qurtuluşları üçün də yardımçı olmaqdır. Çünki ən böyük yaxşılıq insanın əbədi səadət və əmin-amanlığı üçün edilən yaxşılıqdır.

Bu səbəblə də onları Quran və Sünənə istiqamətinə yönəltmək, xeyirlərə və saleh əməllərə təşviq etmək, səhv hərəkətlərini də münasib dillə düzəltməyə çalışmaq lazımdır. Xüsusilə şəxsi əməllərin yayıldığı zamanəmizdə Qurani-Kərim təhsilinə və mənəvi tərbiyəyə daha çox əhəmiyyət vermək xüsusunda xəbərdarlıq etmək çox mühüm vəzifədir. Bu hal Allah və Rəsuluna olan məhəbbətimizin də bir nişanəsidir.]

Yoxsul bir adam Cəfəri-Sadiq həzrətlərindən soruşdu:

“- Nə üçün gecə-gündüz dayanmadan işləyirsən?”. O da belə cavab verdi:

“- Baxıb gördüm ki, heç kim mənim işimi özüm kimi görə bilmir. Mən də öz işimi özüm görməyə qərar verdim və tənbəlliyi üzərimdən atdım. Yaradıldığım gündən bəri ruzim gəlib məni tapır. Ona görə də nə ehtiras sahibiyəm, nə də tamah.

Bir gün ölüm vaxtım gələcək və heç kim mənim yerimə ölməyəcək. Ona görə də ölümə hazırlıq görməyə və onu qarşılamığa başladım. (Ürpərdici ölüm həqiqətini gözəlləşdirəcək olan saleh əməllər işləməyə yönəldim).

Həmçinin insanlarda da bir vəfa görmədim. Ona görə can-dildən Allah-Təalanın vəfasına üstünlük verdim. Bundan başqa hər şeyi tərk etdim (Bütün bunların itib yox olacaq fani kölgələr və boş xəyallar olduğunu dərk etdim və onlara ümid bağlamaqdan vaz keçdim).”⁸

[Ayeyi-kərimələrdə buyurulur:

“İnsana ancaq öz zəhməti (səyi, çalışması, əməli) qalar!” (ən-Nəcm, 39)

“Allah hər kəsi yalnız qüvvəsi yetdiyi qədər yükləyər (bir işə mükəlləf edər). Hər kəsin qazandığı yaxşı əməl də, pis əməl də özünə aiddir...” (əl-Bəqərə, 286)

Deməli, axirət nöqteyi-nəzərindən bir insanın özünə verəcəyi fayda və zərəri bütün dünya bir yerə toplaşa da verə bilməz. Haqqın əmrlərinə üsyan edərək özünə zülm edəni -Allah istəmədikcə- heç kim əzabdan qurtara bilməz. İman və saleh əməllərdən uzaq qalaraq əbədi qurtuluş yolunda özünə faydası olmayana heç kimin xeyri toxunmaz.

Bu baxımdan fanilərə güvənərək, yəni onlardan vəfa və mədəd umaraq Baqi olan Allahı unutmaqdan və Haqqın əmrlərinə biganə qalmaqdən daha həzin nəticə ola bilməz.

Unutmamaq lazımdır ki, bütün fanilər Allahın murad etməsi ilə var olmuş və həmçinin Onun istəyi ilə varlıqlarını sürdürürlər. Hər kəs və hər şey Ona möhtacdır. Elə isə Baqi olan Allahı unudub fanilərdən mədəd ummaq, onlardan vəfa gözləmək nəfsə aldanmaqdır.

Saleh əməllər işləmədən *"filankəsin atəyindən yapıssam, o məni xilas edər"* kimi xəyal quranlar yalnız özlərini aldadırlar.

Çünki heç kim başqasının yerinə ölmədiyi kimi axirətdə də heç kim başqasının yerinə hesab verməyəcəkdir.

Ayeyi-kərimədə buyrulur:

"Heç bir günahkar başqasının günahını daşımaz. Günah yükü ağır olan kimsə yükünü daşımaq üçün (başqa birisini köməyə) çağırırsa və (çağırılan adam onun) yaxın qohumu olsa belə, o yükdən bir şey daşınmaz..." (əl-Fatir, 18)

Bir sözlə, hər kəsin öz dərdini çəkəcəyi məhşər günündə ilahi rəhmətə və Rəsulullahın şəfaətinə nail ola bilmək üçün bu gün tövbə, istiğfar, ibadət də saleh əməllərə sarılmaq mövsümündəyik. Bizi gözləyən qəbir, qiyamət, məhşər, hesab, Sirat kimi çətin və məşəqqətli sınaqlar üçün bugündən tədarük görməliyik.

Bu hadisə necə də ibrətlidir.

Böyük müctəhid **Əhməd bin Hənbəl həzrətləri** Bağdadda bazardan qayıdarkən onu əlində çanta ilə görən bir nəfər qaçaraq gəlib çantasını götürmək istəyir. Həzrət çantasını vermək istəmədikdə hə-

*Vəfasını görəcəyimiz dünya malı
indidən infaq edərək axirətə
göndərdiklərimizdir. Vəfasını
görəcəyimiz övlad Allah yolunda
yetişdirdiyimiz, bizim üçün arxa-
mızdan dua edən, xeyir işlər görərək
sədəqeyi-cariyə olacaq övladdır.
Vəfasını görəcəyimiz dostlar da Allah
üçün sevdiiyimiz, çətin günlərdə qar-
daş olduğumuz dostlardır.*

min adam:

“- Böyüklərimizə xidmət bizim vəzifəmizdir”,- deyərək israr edir. Əhməd bin Hənbəl həzrətləri isə ona bu hikmətli cavabı verir:

“- Biz özümüzü çantası daşınacaq böyüklərdən saysaq bu təkəbbür olar, kiçiklərdən biri olduğumuza dəlalət edər. Ona görə də bizi böyüklərdən bilmək sizə savab qazandırsa da, bizi qəflətə sürükləyər. Yaxşısı budur, özümü çantası daşınacaq böyüklərdən saymayıb yükümü özüm daşıyım. Çünki **məhşər günündə də hər kəs öz yükünü daşıyacaq və heç kim başqasının yükünü özünə yük etməyəcək**”.

Bu baxımdan hər birimiz ömür sərmayəmizi saleh əməllərlə dəyərləndirmək üçün bu gün ciddi çalışmalıyıq. Unutmayaq ki, ilahi imtahan dünyasındakı bu fani həyat neməti bizə bir dəfə yaşamaq üçün verildi. Əcəlimiz gəldikdən sonra artıq nə təxirə salına, nə də təkrar edilə bilər. Səhvlərimizi düzəltmək də qeyrimümkün olacaq...

Allah-Təala ömür sərmayəsini qəflətlə puç edənlərin halından bir mənzərəni belə bəyan edir:

“Onlar orada fəryad edib deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Bizi buradan çıxart ki, saleh əməllər edək. O əməlləri yox ki

(dünyada) edirik!” (Onlara belə deyəcəyik:) “Məgər orada sizə öyüd-nəsihət qəbul edəcək kimsənin öyüd-nəsihət qəbul edə biləcəyi (düşünəcək kimsənin düşünəcəyi) qədər ömür vermədikmi?! Hələ sizə (Allahın əzabı ilə) qorxudan peyğəmbər də gəlmişdi. Dadın (cəhənnəm əzabını)! Zalımların imdadına çatan olmaz!” (əl-Fatir, 37)

Elə isə var-dövlətin, övlad və dostların fayda verməyəcəyi gün gəlməmiş, bu gün əlimizdə fürsət var ikən bizi “qəlbi-səlim”ə nail edəcək saleh əməllərə can atmaq məcburiyyətindəyik.

Ayeyi-kərimələrdə belə buyurulur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun! Hər kəs səhər üçün nə etdiyinə (axirət üçün özünə nə hazırladığına) nəzər salsın...” (əl-Həsr, 18).

“İman gətirən bəndələrimə de: “(Vaxtlı-vaxtında, lazımınca) namaz qıl-sınlar, heç bir alış-verişin və dostluğun mümkün olmayacağı (günahların bağışlanması üçün heç kəsdən fidyə alınmayacağı, dostluq xatirinə heç bir güzəşt edilməyəcəyi) gün (qiyamət günü) gəlməzdən əvvəl onlara verdiyimiz ruzidən (kasıblara, ehtiyacı olanlara) gizli və aşkar xərcləsinlər” (İbrahim, 31).

“Ey iman gətirənlər! Alış-verişin, dostluğun və şəfaətin mümkün olmayacağı gün (qiyamət günü) gəlməmişdən əvvəl sizə verdiyimiz ruzidən paylaşın!...” (əl-Bəqərə, 254)

Unutmayaq ki, vəfasını görəcəyimiz dünya malı indidən infaq edərək axirətə göndərdiklərimizdir. Vəfasını görəcəyimiz övlad Allah yolunda yetişdirdiyimiz, bizim üçün arxamızdan dua edən, xeyir işlər görərək sədəqeyi-cariyə olacaq övladdır. Vəfasını görəcəyimiz dostlar da Allah üçün sevdiiyimiz, çətin günlərdə qardaş olduğumuz dostlardır.

Xeyrə, yoxsa şərə xərcləyəcəkləri bilinməyən varislərin əlinə keçəcək var-

dövlət isə hesabı veriləcək ağır axirət məsuliyyətindən başqa bir şey deyil.

Şeyx Sədi bu həqiqətlərdən ilham alaraq belə deyir:

“Axirət tədarükünü həyatda ikən özü gör! Çünki sən öləndən sonra qohum-əqrəban mala həris olar, sənin arzu etdiyin kimi xeyir işlərə xərcləməyə bilərlər.

İztirab çəkməmək istəyirsənsə, qəbirdə iztirab çəkənləri xatırla! Bu gün xəzinə əlində ikən lazım olan yerlərə özü infaq et, sabaha saxlama! Çünki sabah açar əlindən çıxmış ola bilər. Tədarükünü bu gün özü gör. Öləndən sonra qohumlarının və dostlarının sənə kifayət qədər şəfqət göstərəcəyini umma!

Obiri dünyaya tədarükünü özü görən kəs böyük nemətə nail olmuş sayılır. Məni düşünərək belimi ancaq öz dırnağım qaşıyar, başqası qaşmaz.

Nə qədər sərvətin varsa, ovcunun ortasına qoy, veriləcək yerlərə ver! Əgər bu dünyada xərcləməsən, sabah peşman olub dişinlə əlinin arxasını dişləyəsən”.

Hikmət əhli bu həqiqəti izah mahiyyətində belə deyiblər:

“İnsan öldüyü zaman malı ilə bağlı iki müsibətlə qarşılaşır. Hansı ki, daha əvvəl bunlar kimisini görməmişdir:

Birincisi, bütün malının əlindən alınmasıdır. Digəri isə, bütün malının əlindən çıxmasına baxmayaraq hamısından hesaba çəkilməsidir”.

Yenə **Şeyx Sədi** nəsihətlərinə davam edərək belə buyurur:

“Qapına qərrib bir adam gələrsə, əliboş göndərmə. Allah göstərməsin, bəlkə bir gün sən də həmin vəziyyətə düşüb qapıları gəzərsən. Ürəyi yaralı olanların halını soruş, onlara bax. Bəlkə bir gün sən də həmin vəziyyətə düşərsən. Madam ki, nə isə istəmək üçün heç kimin qapısını döymürsən, buna şükür etmək üçün qapına gələn yoxsulu qovma, qaşqabağını tökmə, onu təbəssümlə qarşıla...”.

Xülasə, axirət sıxıntılarından xilas olmağın ən gözəl yollarından biri məzlum və möhtac vəziyyətdəki din qardaşlarımızın dərdlərinə çarə axtarmaqdır. Allahın bizi onlardan məsul tutduğunu unutmaqda.

Bu xüsusda **mühacir** və **ənsar** qardaşlığı bizim üçün gözəl nümunədir. Din qardaşlığımızı onların halı ilə ölçüb-biçməliyik. Fikirləşməliyik ki, bu gün bizə pənah gətirən din qardaşlarımıza ürəyimizi nə qədər açıyıq, onların dərdlərinə nə qədər şərik oluruq?

Mərhəmət və şəfqətimizin hansı səviyyədə olduğunu tez-tez götür-qoy etməliyik. Haqq-Təalanın məhəbbət və rızasını cəlb etmək üçün saysız-hesabsız fərsətlərlə qarşılaşdığımız ömür sərmayəmizi saleh əməllərlə dəyərləndirməliyik. Onu boş xəyalların kölgəsində puç etməkdən çəkinməliyik.]

Allah-Təala qəlblərimizə dinə sarılma eşqi lütf etsin. Niyyətlərimizi rızası ilə birləşdirsən. Hər birimizə müsəlman kimi yaşayıb müsəlman olaraq can verə bilməyi, sevdiyi və razı olduğu bəndələri ilə həşr olunmağı qismət etsin.

Amin!..

1. Fəridəddin Əttar, *Təzkirətul-Övliya*, s. 56.
2. Fəridəddin Əttar, *Təzkirətul-Övliya*, s. 629.
3. Bax. Əli əl-Müttəqi, *Kənzul-Ummal*, XI, 549/32578; İbn Macə, *Müqəddimə*, 11/106; Əhməd, I, 127, II, 26.
4. Fəridəddin Əttar, *Təzkirətul-Övliya*, s. 56.
5. İbn Şəmsul-Xilafə, *əl-Ədəbun-Nafia*, s. 4.
6. Əbu Nuaym, *Hilyə*, III, 183-184; İbn Əsakir, *Tarixu Diməşq*, c. 41, s. 409.
7. Bax. ər-Rəd, 25; Muhəmməd, 22-23; ən-Nisa, 1; Əbu Davud, Zəkat, 45/1694; Buxari, Təfsiru Surə 47, Ədəb 13, Tövhid 35; Müslim, Birr, 16.
8. Fəridəddin Əttar, *İlahinamə*, İstanbul 2010, s. 121.

PEYĞƏMBƏRİ UNUT(MA)MAQ

İslam dini Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s) və Onun sünnələri (həyat tərz) ilə bütünlük ərz edir. İslam dininin əsas mənbələrindən birini məhz Peyğəmbərimizin (s.ə.s) sünnələri təşkil edir. Quranı anlamaq istəyən, həqiqi mənada Allahın buyurduğu şəkildə müsəlman olmağa çalışan kimsə mütləq Onun (s.ə.s) sünnələri ilə əməl etməyə məcburdur. Çünki Allaha gedən yol Həzrət Peyğəmbərə tabe olmaqdan və Ona məhəbbət bəsləməkdən keçir. Uca Allah bu mənada Qurani-Kərimdə belə buyurmuşdur: **“(Ya Rəsulum!) De: “Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənə tabe olun ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın...”** (Ali imran, 31). Deməli, Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) buyuruqlarına qulaq asmadan dini bütünlükdən söz etmək olmaz. Çünki Həzrət Peyğəmbərin həyat tərz) Quranın əməli/tətbiqi formasıdır. Odur ki, hər bir sünnə önəmlidir və ona laqeyd qalmaq İslam bütövlüyünü pozar.

Həzrət Peyğəmbərin (s.ə.s) dünyaya təşrif buyurduğu günləri qeyd edirik bu günlərdə. Aradan əsrlər keçməsinə baxmayaraq Peyğəmbərimizə (ə.s.s) qarşı vəfa borcumuzu ən gözəl şəkildə, onun sünnələrini ehya etməklə yerinə yetirmiş olarıq. Həzrət Peyğəmbərə (s.ə.s) qarşı sevgimiz və məhəbbətimiz onun sünnələrinə qarşı göstərdiyimizi qayğı və etina dərəcəsinə bağlıdır. Ona göndərəcəyimiz hər bir salavat, Onun bizə miras qoyduğu hər bir sünnəyə əməl etməyimiz Onu şad edəcək və biz ümmətindən xoşnud olacaqdır.

Günümüzdə ən əsas problemlərdən biri də məhz sünnəyə layiqincə dəyər verməmək və həyatımıza tətbiq etməyə çalışmamaqdır. Hədislər sadəcə əzbərlənərək və öyrədilərək mühafizə

edilməz, eyni zamanda o hədislərin bizə tövsiyə etdiyi hökmləri həyata keçirmək lazımdır. Aydın məsələdir ki, İslam dini tətbiqat dinidir və bir müsəlman sadəcə bildiyinə görə deyil, bildiyi ilə əməl etdiyinə görə dəyər qazanır.

Bu yazımızda unuduğumuz bəzi sünnələri xatırlamaq və xatırlatmaq istədik. Səbəb Həzrət Peyğəmbərin bu hədisi oldu: *“Hər kim məndən sonra tərk edilmiş bir sünnəni əhya edərsə, o sünnə ilə əməl edən hər kəsin savabı qədər o şəxsə savab yazılır...”* (Beyhəqi). Eyni zamanda hər unudulub tərk edilmiş sünnənin yerini, heç bir dəyəri və faydası olmayan ixtiraların (bidət) əvəz edəcəyi fikri də bizi buna sövq etdi. Undulub həyatımızda yer almayan sünnələrin bəziləri belədir:

İki nəfər də olsa fərz namazlarını imamla əda etmək. Kişilərin namazlarda başlarını təkkə kimi geyimlərlə örtmələri. Gün boyu dəstəmazlı olmaq və yatağa dəstəmazlı girmək. Hər dəstəmaz alanda misvakdan istifadə etmək. Dəstəmaz aldıqdan sonra qibləyə sarı dönüb su içmək. Cümə günü qüsl almaq, ətir sürtmək və dırnaqları kəsmək. Dua edərkən əlləri qaldırmaq. Asqıranda “Əlhəmdulillah”-deyərək şükür etmək. Əsnəyərkən ağzını əli ilə bağlamaq. Faydalı işə başlamadan əvvəl “Bismillah” çəkmək. Borc alıb-verərkən yazmaq və şahidlər tutmaq. Paltar, ayaqqabı geyinməyə hətta bütün xeyirli işlərə sağ tərəfdən başlamaq. Ətraf mühiti təmiz saxlamaq. Suyu oturaraq və üç nəfəsə içmək. Yemək və içməyə bismillah ilə başlayıb, bitirincə “əlhəmdulillah”-deyərək Allaha şükür etmək. Az gülmək və güləndə də təbəssüm ilə gülmək. Az yemək, az yatmaq, az danışmaq. Sağ tərəfə (çiyn üzərinə) yatmaq. Gündə iki öynə yemək yemək. Qaynar şeylər yeməmək və soyutmaq üçün yeməyə üfürməmək. Yeməkdən əvvəl və sonra əlləri yumaq. Sağ əl ilə yeyib-ichmək. Ayaqyolu ehtiyaclarını oturaraq görmək. Ayaqyolunda (önü və arxası) qibləyə tərəf

Günümüzdə ən əsas problemlərdən biri də məhz sünnəyə layiqincə dəyər verməmək və həyatımıza tətbiq etməyə çalışmamaqdır. Hədislər sadəcə əzbərlənərək və öyrədilərək mühafizə edilməz, eyni zamanda o hədislərin bizə tövsiyə etdiyi hökmləri həyata keçirmək lazımdır. Aydın məsələdir ki, İslam dini tətbiqat dinidir və bir müsəlman sadəcə bildiyinə görə deyil, bildiyi ilə əməl etdiyinə görə dəyər qazanır.

oturub yatmaq. Yatmadan əvvəl ıxlas, fələq və nas surələrini oxuyub ovuculara üfürərək bütün vücuda çəkmək. Hər gün ölümü təfəkkür etmək. Hər gün tövbə etmək. Hər gün Quran tilavət ilə məşğul olmaq. Səfər əsnasında birini “böyük” seçmək. Məşvərət etmək. Qəbirləri ziyarət etmək. Qəbir əhlinə salam vermək. Cənazə evinə yemək göndərmək. Duha, əvvabin və təhəccüd namazları qılmaq. Hər kəsə salam vermək. Sədəqə vermək. Yetimlərin başını oxşamaq...

Yuxarıda qeyd olunanlar fərqiində olmadan tərk etdiyimizi gündəlik sünnələrdən bəziləridir. Hər bir insan sahib olduğu mədəniyyəti ilə qaim və daimdir. İslam mədəniyyətinin də əsli Peyğəmbərin (s.ə.s) sünnələridir. Elə isə hər bir müsəlmanın borcudur ki, sünnələrə diqqət yetirsin və onunla əməl etsin. Çünki bəzi hallarda Peyğəmbər (s.ə.s) *“Kim mənim sünnəmdən üz döndərsə, bizdən deyildir”* (Buxari, Müslim) buyuraraq, sünnənin önəm və əhəmiyyətinə diqqət çəkmişdir. Nicat sünnəyə tabe olmaqdır.

Allahummə salli alə Muhəmməd və alə əli Muhəmməd.

Hədislərə Necə Baxmalıyıq?

Müsəlman adlanan kəs Peyğəmbərinin sözlərinə hörmət edən insandır. Çünki hədisi-şəriflər Rəsulullahın (s.ə.s) nəfəsini aramızda daim yaşadan və yolumuzu aydınladan bir işıqdır. **“Sünnə olmasaydı heç birimiz Quranı anlaya bilməzdik”**,– deyən İmam Əbu Hənifənin bildirdiyi kimi hədis və sünnə bizim üçün hər şeydir. Hədislərə sırası bir insanın sözü kimi baxmaq, mənasını başa düşməyəndə də “əşi bu dövrdə belə şey olar?” kimi həddini aşan sözlər söyləmək bir müsəlmana əsla yaraşmaz.

Yaxşı müsəlman anlamaqda çətinlik çəkdiyi bir hədislə rastlaşdığı zaman, onun həqiqətən Peyğəmbər sözü olub-olmadığını araşdırmalıdır. Əgər bir sözün hədis olduğunu öyrəndikdən sonra da onu baş tacı edə bilmirsə, yenə içini bir şübhə narahat edirsə, o zaman da həmin hədisin nə mənaya gəldiyini bilən birindən soruşmalı və qəlbini hüzura qovuşdurmalıdır. Çünki hədislər əsla əhəmiyyətsiz deyil.

Bəzi insanlar anlayışına, zehniyyətinə uymayan bir sözün ayə və ya hədis olduğunu öyrəndikdə dirənməyi buraxıb susur. Bu bir irəliləyişdir. Fəqət bəzi insanlar da var ki, anlamaqda çətinlik çəkdikləri hədislər qarşısında eyni təslimiyyəti göstərə bilmirlər. Kifayət qədər hədis savadları olmadığı

halda ağıllarına uymayan bir sözü Hz. Peyğəmbərin deməyəcəyini düşünürlər. Hətta bir az da həddi aşaraq “belə şey olmaz, bu uydurmadır”,– deyə bilirlər və hədisə qarşı laqeyd, səhlənkər ola bilirlər. Belə bir davranışdan Allah bizi və bütün möminləri qorusun.

Hədislərə əhəmiyyət verməmə xəstəliyi yeni deyil. Bunun tarixçəsi hətta səhabələrin yaşadığı dövrə qədər gedib çıxır. Lakin onlar bu kimi hallarda qətiyyət göstərərək

düzəliş etməyə çalışırdılar. Buna bir misal verək:

Səhabələrdən Ubadə bin Samit (r.a) Hz. Peyğəmbərin yasaqladığı bir alış-veriş şəkildən bəhs edərkən, həmin məclisdə olan bir nəfər özünün fərqli bir görüşünü irəli sürür. Həmin adamın bu davranışı Hz. Ubadəni qəzəbləndirir və dərhal ayağa qalxaraq: *“Qətiyyəni səninlə eyni damın altında oturma bilmərəm”* deyərək oranı tərk edir (Darimi).

Müsəlman olduğunu söyləyən birinin Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) bir əmrini eşitdiyi halda, ondan fərqli düşündüyünü irəli sürməsi, əshabi-kiramın qəbul edib, xoş görə biləcəyi hərəkət deyildi.

Təbei-tabeun alimlərindən mədinəli fəqih və hədis alimi İbn Əbu Zi'b (r.əleyh) Süfyan Sövri, Abdullah ibn Mübarək, Yahya əl-Qattan kimi məşhur alimlərə hədis oxutmuş bir şəxs idi. Sadə həyat yaşayı, haqsızlıq qarşısında susmaz, haqqı deməkdən də çəkinməzdi. Bir məclisdə hədis rəvayət edənlərin arasında özünün də olduğu bir hədis üzərində söhbət gedirdi. Hədisdə; *“yaxını öldürülən biri ya diyəti qəbul edər və ya qatilə qisas uygulanar”* buyurulurdu. Məclisdəkilərdən biri ondan: *“Sən bu hədisi tətbiq etməyin (uygulamağın) tərəfdarısan?”* -deyə soruşduqda İbn Əbu Zi'b qəzəblənərək onu belə danlayır: *“Mən Rəsulullahın hədisini rəvayət edirəm, sən mənə “bunu tətbiq etməyin tərəfdarısan?” -sualını verirən. Əlbəttə, onunla əməl edəcəyəm. Bu hədisi tətbiq etmək həm mənə, həm də onu eşidən hər kəsə fərzdir”*. Sonra da Rəsulullahın müsəlmanlar üçün nə mənə daşdığını izah etməyə başlayır.

Səhabələr (r.anhum) nəql olunan hədislərə əhəmiyyət verilməyib ciddiyyə alınmadığını görəndə haqlı olaraq qəzəblənərdilər. Canlarından da əziz gördükləri Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) hədislərinə səhlənkarlıq görəndə bunu həzm edə bilməzdilər. Belələrinə: *“hədisləri aşağı görənlərin, aşağı görülməyi haqq etdiklərini”* göstərirdilər. İnsanın dini həyatını alt-üst edə

Hədis din deməkdir. Allahın Rəsulu bir mövzuda bir görüş bildiribse, müəslmanın onu qəbul etməməsi, ağılna daha uyğun başqa bir görüş axtarması mümkün olan bir şey deyil. Çünki heç bir möminin buna haqqı yoxdur.

biləcəyini düşündükləri belə davranışlar qarşısında, veriləcək cavabı verməkdən də çəkinməzdilər. Hədislərə qarşı laqeydlik və səhlənkarlıq göstərilməsi, aşağı görülməsi böyüklərimizi bu qədər narahat edərdi. Bir adamın sünnəyə, hədisə əhəmiyyət verməməsinə mənə verə bilmirdilər və bunu qəbul edə bilmirdilər.

Çünki hədis din deməkdir. Allahın Rəsulu bir mövzuda bir görüş bildiribse, müəslmanın onu qəbul etməməsi, ağılna daha uyğun başqa bir görüş axtarması mümkün olan bir şey deyil. Çünki heç bir möminin buna haqqı yoxdur. Rəsulullah səhih bir hədisində *“Mənim ortaya qoyduğum şeylərə nəfsani arzuları boyun əyməyən kimsə mömin ola bilməz”* deyərək, Ona qeyd-şərtsiz uyulması gərəkdliyini bildirmişdir (İbn Əbu Asim, əs-Sünnə, I, 12).

Əgər bir müsəlman Peyğəmbərinin verdiyi bir hökm qarşısında, içində bir narahatlıq, soyuqluq hiss edirsə, dərhal qəlbini *“təmirə başlamalıdır”*. Qəlbində sağalmaz bir xəstəliyin əmələ gəldiyini, dünyasını və axirətini itirmək üzrə olduğunu düşünməlidir. Çünki hədis din deməkdir. Ağzından çıxan sözün dinə uyğun olduğunu bilməyən şəxs ağzını açmamalıdır. Açarsa, Allahı və Rəsulunu incidəcəyini bilməlidir.

Yaxşı bir mömin hədisləri baş tacı edər. Onların ilahi sirlərin xəzinəsi, Rəbbani hikmətlərin qaynağı olduğunu bilər. Yaxşı bir mömin, insan aqlının qavraya bilmədiyi bir çox həqiqətlərin Rəsuli-Əkrəmə (s.ə.s) öyrədildiyini qəbul edər və qəlbini hədislərin sonsuz dərinliyinə təslim edər.

BİŞKEK KÜÇƏLƏRİNDƏ

Bişkekin hər iki tərəfi ağaclarla bəzənmiş geniş yol və parklarında gəzərkən sanki filmlərdə olduğu kimi hər cinsdən ev itinin gəzdirildiyini görürsünüz. Hər biri film qəhrəmanı olacaq qədər xüsusi qulluq görmüş bu itlərin gözü dəyən ən bariz xüsusiyyəti kənara can atmaları, sahibinin əlindən çıxmağa çalışmalarıdır. Belə bir deyim var: “Heyvanı aclıq, insanı isə toxluq azdırar”. Ev heyvanlarında müşahidə edilən bu hərəkət nə aclıqdandır, nə də toxluqdan. Maşının içindəki it və pişiklər insanlar kimi başlarını əyib mənzilə çatmağı gözləməzlər. Əgər pəncərə açıqdırsa, başları bağlıdırsa, gözləri çöldə yola davam edirlər.

Qazaxıstan və Qırğızıstan torpaqlarında at ən mühüm mədəniyyət elementlərindəndir. Minilən, yeyilən və südü içilən at Orta Asiya musiqisinə də təsir edib. Dombıra qaçan atın ayaq səslərinin ritm tempidir. Atın uzun quyruğundakı tüklər dombranın tellərini meydana gətirir. Kəndlərdə qoyun sürüsü kimi jilkılara (ilkı) tez-tez rast gəlirsən. Böyük yük maşınları ilə bazara və ya qəssaba aparılan atları da tez-tez görmək

mümkündür. Şəhərdə artist kimi gəzən it-pişik kimi atların da gözü çöldədir. Sürətlə gedən yük maşınında atların üzünü küləyə tutduğunu və əsən küləyi ciyərlərinə çəkərək sevindiyini görürsünüz.

Evdə saxlanan it-pişik eyvana, yaxud pəncərəyə çıxaraq havasını dəyişərək yoldakı hərəkəti seyr edirlər. Vaxtilə Sadəddin adlı zehni əlilliyi olan qonşumuz şəhərdən axşama kimi evinin eyvanında oturur, yoldan keçənlərə söz atar, nə isə deməyə çalışarmış.

Bir gün bazardan qayıdarkən svetoforun qırmızı işığında dayanmışdıq və bu zaman yanımızdakı avtobusdan bir uşağın gülərək əli ilə mənə salam verdiyini, hətta dil çıxardığını gördüm. Nə edə bilərdim? Mən də ona əl elədim və gülümsədim. Bir az getmişdik ki, həmin uşağın yenə israrla əl eləyib güldüyünü gördüm. Bir müddət sonra yollarımız ayrıldı. Uzaqlaşarkən daha çox təbəssüm etdi və əlini xeyli sağa-sola hərəkət etdirdi. O uşağın təbəssümünü iki maşının pəncərəsindən keçərək mənim də gülüş əzələlərimi hərəkətə keçirmişdi. Bir anda mənim də gündəməim svetoforunda gözləmək, yaxud mənzilə vaxtında çat-

maqdan çıxaraq, adını bilmədiyim bir uşağın əl etməsi və təbəssümü olmuşdu. Öz-özümə “bu uşaq mənə “təbəssüm et, gərgin olma” deyir sanki”,- dedim.

Qəhqəhədə dəyişmə gücü yoxdur. Hətta bəzən adamı qorxuda da bilər. Təbəssüm isə səssiz doğan günəş kimidir. İsidir və işıqlandırır. Hədisi-şəriflərdə qəhqəhə pislənir, təbəssüm isə təşviq olunur. Şərqdən fərqli olaraq Qərb mədəniyyətinin vazkeçilməzlərindən biridir qəhqəhə. Qərb “qəhqəhə”, Şərq isə “təbəssüm” mədəniyyətidir. Rəsulullahın (s.ə.s) çöhrəsinin daim təbəssümlü olduğu rəvayət edilir. Təbəssümün isidici və işıqlandırıcı təsirini İstanbulda mübarək bir insanda, bir də Bışkekdə adını bilmədiyim bir uşaqda gördüm.

Yolda və küçədə qulaqcıqla, maşında isə yüksək səslə musiqiyə qulaq asanlar da məni təlaşa salır. Üzlərində musiqinin qurucu, sakitləşdirici, rahatladıcı təsirini deyil, yıxıcı, stresi artırıcı nəticələrini görürəm. Musiqiyə qulaq asan insan rahatlıq tapmalı və üzünə xoş ifadə yayılmalıdır. Qulaqdan girən bəstə xoşbəxtlik hormonu olan serotonin ifrazını və təbəssüm əzələlərini işlətməyi əngəlləyir hər halda. Qulaqcıqla musiqiyə qulaq asan yüzlərlə insanın fotosəkli çəkilsə, fotosopla qulaqcıqlar silinsə və “sizcə bu insanların üz ifadəsi hansı duyğunu yaşadıklarını göstərir?”,- deyilsə, mən “işgəncə çəkirlər, ağrı və iztirab içindədirlər”, -cavabını verərəm. Bir zamanlar ruhi xəstəxanalarda insanların müalicəsi üçün istifadə olunan musiqidən cəmiyyət mühəndislərinin əlində ağıllı insanları xəstə etmək, müvazinətlərini pozmaq üçün istifadə edilir.

Avtobusdan təbəssüm edərək əli ilə salam yollayan uşaq mənim üçün yenidən doğuş oldu. Yollarda, parklarda, kütləvi nəqliyyat vasitələrində uşaqları müşahidə edirəm. Çoxu öz aləmindədir, hələ əllərində mobil telefon varsa, yanlarında bomba partlasa, xəbər tutmayacaqlar. Mobil telefonu olmayanlarda da nə edəcəyini bilməməyin gətirdiyi sıxıntı və gərginlik halı var. Dünyaya mobil telefonun ekranından, yaxud fotoaparatin linzasından baxmağı çox sevirlər.

*Qəhqəhədə dəyişmə gücü yoxdur.
Hətta bəzən adamı qorxuda da
 bilər. Təbəssüm isə səssiz doğan
 günəş kimidir. İsidir və işıqlandırır.
 Hədisi-şəriflərdə qəhqəhə pislənir,
 təbəssüm isə təşviq olunur. Şərqdən
 fərqli olaraq Qərb mədəniyyətinin
 vazkeçilməzlərindən biridir qəhqəhə.
 Qərb “qəhqəhə”, Şərq isə “
 təbəssüm” mədəniyyətidir.*

Artıq ətraf mühit onların marağını cəlb etmir. İndi pəncərə tərəfdə oturmaq üstə dava edən və səyahət əsnasında ətrafı müşahidə etməyə can atan uşaqlar yoxdur. Çöldə uçan quşlar, parklar, fabriklərin borusu və küçə itləri də diqqətlərini çəkmir. “Pəncərədən baxan çölü, pəncərəyə baxansa kiri görür”,- deyirlər. Uşaqlar “vindovs”dan (pəncərələr) gözlərini çəkə bilmirlər. Böyüklərin də ən böyük dərdi telefonlarının üzərindəki cızıqlar, telefon qılıfı və batareyanın azalması oldu.

“Armud dibinə düşər”, “ağaca baxan keçidən budağa baxan çəpişolar”,- deyiblər. Uşaqların ətraf mühitə biganəliyi mütləq bizdən qaynaqlanır. Bunun səbəbini fikirləşdim və bir cavab tapdım: Xəbərləşmə, e-mail, sms atma və ya digər sosial mühitlərdə pulsuz görüşmə imkanı ola-ola onlayn görüşdüyümüz dost, qardaş və qohumlara laqeyd qalmaq. Bir gün onlayn gördüyüm, amma zəng edə bilmədiyim onlarla adamı dostluq səhifəsindən siləcəyəm. Fatihə surəsinə əməllərin rəbbinə həmd edərək başlayırıq. Bitki və heyvanlar da bir aləm olduğu kimi hər insan da bir aləmdir. Uşaqlar maddə aləminə laqeyd qalırlar, bizsə insan aləminə. Aramızda heç bir fərq yoxdur.

Bışkekdə, anasının yanında heç tanımadığı bir adama gülərək əl edən, adını bilmədiyim uşaq, Rəbbim səni və nəslini iman və məhəbbətlə isitsin, nurlandırsın. Küfrün soyuğundan və qaranlığından qorusun. Salam olsun sənə...

FƏLƏQ VƏ NAS SURƏSİ

FƏLƏQ SURƏSİ

Fələq surəsi Məkkədə nazil olmuşdur və beş ayədir. Bu surədə qullara, məxluqlarının və qaraldığı zaman gecənin şərinədən Allahın himayəsinə girmələri, ucalıq və səltənətinə sığınmaları öyrədilir. Çünki gecə ruhlar təklilik hiss edər, pis və əxlaqsız kəslər ətrafa yayırlar. Surə eyni zamanda həsədçilərdən və cadugərlərdən də Allaha sığınmağı öyrədir. Bu surə Rəsulullahın (s.ə.s) nəfsini Allahın qorumasına həvalə etdiyi “Muavvizətəyn” deyilən iki surədən biridir.

“(Ya Peyğəmbər!) *De: “Pənah aparıram sübhün Rəbbinə! Yaratdıqlarının (insanların, cinlərin, vəhşi heyvanların) şərinədən; Zülmətə bürünməkdə olan gecənin (və ya: batan ayın, ziyası sönmə ulduzların) şərinədən; (Ovsun oxuyub) duyğunlara üfürən (yaxud: cadu edib iplərə duyğun vuran) qadınların şərinədən; Və bir də paxıllığı tutanda paxılın şərinədən!”* (Fələq; 1-5)

Fələq səhər deməkdir. Ərəblər son dərəcə açıq olan bir mövzu üçün “fələq” deyirlər. Müsibət və heyrət verici şey deməkdir. Bunun əsli, yarmaq olub “bir şeyi yarmaq” mənasına gələn sözdən alınmışdır. Yarılan hər şey istər heyvan, istər toxum olsun, fələqdır. “Səhəri yaran” (Ənam surəsi, 6/96) ayəsində də bu mənada istifadə edilmişdir.

“İpliklərə duyğun edib üfürən cadugərlərin şərinədən də Allaha sığınırım”. Bu sehrbazlar, sehləri Allahın qullarına zərər vermək və ər-arvadı bir-birindən ayırmaq üçün edirlər: «Halbuki sehrbazlar Allahın izni olmadan heç kəsə zərər verə bilməzlər». (Bəqərə surəsi, 2/102)

NAS SURƏSİ

Nas surəsi Məkkədə nazil olmuşdur və altı ayədir. Muavvizətəyn surələrinin ikincisidir. Bu surədə ən böyük düşmən olan İblis və onun cürbəcür vəsvəşələrlə insanları aldadan köməkçiləri insan və cin şeytanlarının şərinədən aləmlərin ixtiyar sahibinə sığınma və Onun himayəsinə girmə mövzusu izah edilmişdir.

“(Ya Peyğəmbər!) *De: “Pənah aparıram insanların Rəbbinə; İnsanların ixtiyar sahibinə; İnsanların ilahına; Vəsvəşə verən, (Allahın adı çəkildə isə qorxusundan) qaçıb gizlənən Şeytanın şərinədən-O Şeytan ki, insanların ürəklərinə vəsvəşə salır, (O Şeytan ki) cinlərdən də olur, insanlardan da!* [Və ya: (o Şeytan) istər cinlərdən olsun, istər insanlardan!]” (Nas; 1-6)

Surədə adı keçən Vəsvəş vəsvəşə verən şeytan deməkdir. Xannəs də gizli hərəkət etməyi və geridə qalması adət halına gətirən deməkdir. “Şeytan burnunu Adəm oğlunun ürəyi üzərinə qoyur. İnsan Allahı xatırladıqda gizlənər. Allahı unuduğu zaman isə onun ürəyinə hakim olaraq vəsvəşə verər.” (Hafiz əl-Musuli)

Bir hadisə

Həzrət Aişə rəvayət edir: “Rəsulullah (s.ə.s) cadu edilmişdi. Elə güclü cadu etmişdilər ki, etmədiyi bir şeyi etdiyini zənn edəcək hala gəlmişdi. Bir gün -və ya gecə- Allaha təkrar-təkrar dua etdi. Sonra mənə: «Ey Aişə! Bilirsənmi, Allah mənə istədiyimi verdi», - buyurdu.

“O nədir, ya Rəsulallah?”,- dedim. Bu cavabı verdi:

«İki nəfər (Cəbrayıl və Mikayıl) yanıma gəlib biri baş tərəfimdə, digəri isə ayaq tərəfimdə oturdu. Baş tərəfimdə olan digərinə (yaxud da ayaq tərəfimdəki digərinə):

- Bu adamın xəstəliyi nədir?,- deyə soruşdu.
- Sehr olunub.
- Ona kim sehr edib?
- Ləbid bin əl-Asam.
- Nə ilə?
- Daraq, saç və saqqal tükü, erkək xurmanın qurumuş çiçəyi ilə.
- Həmin cadu hardadır?
- Zərvan quyusunda.

Həz. Aişə deyir ki: «Rəsulullah (s.ə.s) səhabələrindən bir qrupla həmin quyuya getdi. Geri qayıdanda mənə dedi:

“Ey Aişə! Vallah o quyunun suyu sanki xına kimi, ətrafındakı xurma da şeytanların başı kimidir”.

- Onu yandırmadınmı, ya Rəsulallah!,- dedim.

- Xeyr, amma Allah mənə şəfa verdi. İnsanların ondan zərər görməsini istəmədim. Ancaq o quyunun doldurulmasını (bağlanmasını) əmr etdim. (Buxari, Bədul-xalq 11, Tibb 47, 49-50; Ədəb 56; Dəvət 58, Müslim, Salam 46.)

Cabir bin Abdullah deyir ki: “Rəsulullah (s.ə.s) mənə: “Ey Cabir, oxu”, - buyurdu. “Anam, atam sənə fəda olsun, ya Rəsulallah, nəyi oxuyum?”,- dedim. “Fələq və Nas surələrini oxu”, - buyurdu, mən də onları oxudum. Sonra Rəsulullah (s.ə.s): “O ikisini oxu, çünki sən onlar kimi başqa surə oxumamısan”, - buyurdu. (İbn Hibban, Səhih, II, 84. Sünəni Əbu Davud Tərcümə və Şərhi, Şamil Yayınları: 5 / 431-436.)

Səhər axşam bu surələri oxumağa davam edən kimsə, Allahın izni ilə cin, şeytan və insanların şəridən, sehdən, nəzərdən və hər cür zərərdən qorunar.

DOST SEÇƏRKƏN...

Yaxşı dost, oturub dərdləşəcəyimiz, söhbət edəcəyimiz, həyatımızın bir qismini paylaşa biləcəyimiz, dini və mənəvi duyğularımızın canlanacağı, əxlaqlı, sirr saxlamağı bacaran, yalnız yaxşı gündə deyil, eyni zamanda hüznü və kədərli gündə də sənə ən yaxın olan insandır. Belə bir dost insana arxa, dayaq və sirdaşdır.

Bugünkü gənclərin ən mühüm problemlərindən biri də, yuxarıda saydığımız

vəsfə, yaxşı dost və yoldaş seçə bilməməkdir. Çünki bu elə bir mühüm məsələdir ki, lazımi şəkildə diqqət edilməzsə, insanın həyatının geri qalan hissəsinin xüsrən və peşmanlıqlarla keçmə ehtimalı böyükdür.

İslam müsəlmanın mağaraya çəkilib, tənha yaşayıb, həyatını ibadətlə keçirməsini tövsiyə etmir. Tam əksinə, bu kimi işləri, yəni ruhbanlığı qadağan etmişdir.

İslam ülfət və ünsiyyət qurmaq, insanlarla

taniş olmaq, onlarla, əlaqə qurub, dərdləri ilə dərdlənmək dinidir. Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində belə buyurur; “Mömin ülfət edilə bilən, yaxın əlaqə qurula bilən bir insandır. Bunu bacarmayan şəxsə xeyir yoxdur”. (Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, 2/400) Başqa bir hədisində isə: “İnsan dostunun dinindəndir. Buna görə kiminlə dost olduğunuza diqqət edin.” buyurmuşdur. (Əhməd bin Hənbəl, Müsnəd, 2/334)

Atalarımızdan gələn gözəl bir deyim var. “Atı atın yanına bağlasan həmrəng olmasa da, həmxasiyyət olacaq”. Elə bu mövzuya aid olan bir hədisdə də belə deyilir: “Bir yerdə oturub-durduğun yaxşı dostla, pis dost, gözəl atir daşıyanla körükcüyə bənəyir. Gözəl atir daşıyan şəxs, ya o gözəl atirdən sənə verər, ya pulla alarsan, ya da gözəl qoxusu sənə də keçər. Körükcü isə ya köz ilə patlarını yandırar, ya da kömürün pis qoxusu sənə də keçər”. (Buxari, Zəbahi, 31)

Təki dostumuz, yoldaşımız çox olsun, ancaq bu mövzuda seçici olmaq məcburiyyətindəyik. Çalışmalıyıq ki, bu dostluq bizə faydalı olsun, yeniliklər qazandırsın. Dəyərlərimizi, gözəl əxlaqımızı, dinimizi və imanımızı əlimizdən almasın. Bəli, burada bir şərt daha var. Əgər yaxşı dost axtarıqsa, birinci özümüz yaxşı dost olmağa çalışmalıyıq.

İmam Qəzali həzrətləri dost və yoldaş seçərkən hansı xüsusiyyətlərə diqqət edəcəyimizdən xəbər verərkən deyir: “Hər kəslə dostluq qurulmaz. Səmimi dostluq qurub onunla oturub-duracağınız şəxsə bu üç vəsfxətarılmalıdır:

1. Dostun ağıllı olmalı
2. Əxlaqlı olmalı
3. Dinini bilməli, halal və harama diqqət etməlidir.

Dostlar bir- birini maddi və mənəvi baxımdan qorunmalıdır. Onlar bir-birinə haqqı və həqiqəti, eyni zamanda axirəti

İslam ülfət və ünsiyyət qurmaq, insanlarla tanış olmaq, onlarla, əlaqə qurub, dərdləri ilə dərdlənmək dinidir. Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində belə buyurur; “Mömin ülfət edilə bilən, yaxın əlaqə qurula bilən bir insandır. Bunu bacarmayan şəxsə xeyir yoxdur”. (Əhməd ibn Hənbəl, Müsnəd, 2/400)

xatırlatmalıdır. Öz dostunu dünya və axirət sıxıntısından xilas etməyə çalışmalıdır.

Allah (c.c) Qurani-Kərimdə bu haqda bizə belə buyurur: “**(Onlar qiyamətdə belə deyəcəklər) Kaş ki mən filankəsi dost etməyəydim**”. (əl-Furqan, 28)

Yaxşısını Allah bilir, ancaq bəlkə də bu peşman olunacaq dostluq, bugünün sırf maddiyyət üzərinə, şəhəvi arzular üzərinə qurulan (qız oğlan dostluğu), cib telefonu dostluğu, bəlkə də virtual aləmdə qurulan qeyri-səmimi dostluqlardır. Gəlin görək bütün saydığımız bu dostluqlar nəyə xidmət edir? Bunun bizim həyatımıza, mənəviyyətimizə, axirətimizə nə kimi faydaları var? Təbii ki, heç bir faydası ola bilməz. İslam ilk növbədə qız-oğlan dostluğunu, naməhrəm insanlarla cib telefonları və ya internet vasitəsi ilə danışib dostluq qurmağı birmənalı olaraq qadağan edir. Çünki bütün bu kimi halların sonu çox vaxt peşmançılıqla nəticələnir. Bu gün televiziya ekranlarından izlədiyimiz cinayət hadisələri arasında bu kimi halların şahidi oluruq. Sonda bir hədisi yada salaq. Allah Rəsulu (s.ə.s) belə buyurur: “Allah dərgahında dostların ən xeyirlisi dostuna xeyri toxunandır”. (Tirmizi, Birr, 28)

Zaman bir çaydır, axar, durmaz

Zaman: XXI əsr. Yəqin ki bu tarixi bilməyən heç kim yoxdur. Bu əsrdə hər şeyin dəyişdiyi, inkişaf etdiyi kimi, illərdir qoruyub saxladığımız dəyərlərimiz də yavaş yavaş öz yerini təhvil verir. Söhbət bu gün uşaqların vir-

müsbət, bir yandan da mənfi nəticədir. Texnologiya və yeniliklər insan həyatında sürətlə daha böyük yer tutmağa başlayıb, yeni həyat tərzinə çevrilib. Bu yenilikləri izləməkdə uşaqlar artıq böyüklərdən də irəlilədirlər.

tual aləmə olan marağından gedir. Texnika və texnologiyanın inkişaf etdiyi bir vaxtda hər şeyin internet üzərində qurulması bunun bariz nümunəsidir. Bu bir yandan

Bizim uşaqlığımız hər gün yuxudan duran kimi əl üzümüzü yumadan belə qaçaraq məhəllədə müxtəlif oyunlar oynamaqla keçib. Biz bununla böyümüşük,

bununla tərbiyə almışıq. Hələ o oyunların təsiri ayrılamayıb bizdən. Hərdən yenə fikirləşirəm ki, kaş ki uşaq olaydım, yenə o oyunları oynayırdım. Amma bir də illər sonrasına baxıram. Görürəm ki, nə həmin oyunlar var, nə də köhnə məhəlləmizdə uşaqlar. İndi uşaqlara baxıram, hərəsi əlində bir telefon müxtəlif oyunlar oynayır, kompüterin qarşısında müxtəlif filmlərə baxır. Harda qaldı o köhnə oyunlar? “Gizlənqaç”, “Hənzəli”, “Saqqaqoz”, “Moza-Moza”, “Əlsəndə” və bu kimi adını saymaqla bitməyən oyunlarımız. İndi bu oyunlar öz yerini internetdə olan saysız-hesabsız oyunlara verməkdədir.

Uşaq vaxtı hər gün biz axşamlar saatın 8:00 olmağını gözləyirdik ki, indi bizim saatımızdı. Çünki bu vaxt televizorda “Sehrli Güzgü” verilişi olurdu və biz oradan hər hansı bir çizgi filminə baxırdıq. İndi tamamilən hər şey dəyişib. Uşaqların maraq dairəsində olan oyunlarını internet üzərindən oynaması, dostluqlarını internet üzərindən qurması, maraqlı uşaq proqramlarını və çizgi filmlərini internet üzərindən izləməsi bunun bariz nümunəsidir. Milli mentalitet öz yerini yavaş-yavaş “virtual mentalitetə” verir. Əslində bu, qınaq obyektinə çevriləcək haldır. Çünki bu halın adi hala çevrilməsində valideynin də rolu böyükdür. Uşaq ağlayarkən onun susması üçün əlinə mobil telefon və ya bu qabildən nə isə verilməsi uşağın yaddaşına yapışdırıcı ilə vurulan bir yazı kimidir. Hansı ki, onun formalaşmaqda olan psixologiyasına mənfi təsir göstərir. Lakin bizim uşaqlıq vaxtımızda öz oyuncaqlarımız vardı. Hələ də həmin oyuncaqları saxlayan, dəyər verən insanlar var. Çünki biz onlarla böyümüşük, onlarla oynamışıq, onun üçün də bizdə mənəvi dəyəri böyükdür. Lakin indiki uşaqlar oyuncaqlar əvəzinə planşetlə, mobil telefonla oynayırlar. Ənənəvi və əvəzolunmaz uşaq oyunlarımız virtual oyunların, tanışlıqların köl-

Şəhərdə fəaliyyət göstərən internet klublarda istənilən yaşda məktəbliyə rast gəlmək olar. Uşaqların çoxu internet klublardan müxtəlif oyunlar oynamaq üçün istifadə edirlər. Bunun da yaradıcılıq baxımından, o cümlədən sosial nöqteyi-nəzərdən yetişməkdə olan yeni nəsə pis təsirlərinin olduğu danılmazdır.

gəsi altında qalır.

Şəhərdə fəaliyyət göstərən internet klublarda istənilən yaşda məktəbliyə rast gəlmək olar. Uşaqların çoxu internet klublardan müxtəlif oyunlar oynamaq üçün istifadə edirlər. Bunun da yaradıcılıq baxımından, o cümlədən sosial nöqteyi-nəzərdən yetişməkdə olan yeni nəsə pis təsirlərinin olduğu danılmazdır. Belə götürəndə, bu işdə valideynlərin də günahı az deyil, çünki onlar da evdə uşaqlarla səmərəli vaxt keçirmirlər.

Bir məsələni də qeyd edək. Bu gün uşaqların internetdən istifadəsinin qarşısını tamamilə almaq qeyri-mümkündür. Lakin azyaşlıların internetdən ziyan çəkməsinin qarşısını almağın yeganə yolu maariflənməkdən keçir.

Burada psixoloqların ailələrə bir neçə məsləhətini də qeyd etmək yerinə düşərdi:

- Uşaqların yaşı ilə uyğun olan saytlara girdiyindən, oyunlar oynadığından əmin olun. Nəzarəti əldən verməyin.

- Bəzi saytlara filtr qoyun, təhlükəsizlik proqramından istifadə edin.

- Uşaqlarla hər zaman ünsiyyətdə olun. Sadəcə anlatmayın, onları da dinləyin.

Onları ittiham etmədən internetdə nə ilə məşğul olduqlarını öyrənin.

- Evdə kompüteri uşaq otağına qoymayın.

- İnternetdən istifadə ilə bağlı evdə qayda-qanun, məhdudiyyətlər qoyun.

“ÖMÜR BİTƏR, YOL BİTMƏZ”

Bəzi avtomobillərin arxasında müxtəlif yazıların yazıldığını hamımız görmüşük. Bu yazıların bəzisi, əlbəttə, çox maraqlı fikirlərdir, sözün əsl mənasında, sözün özəyini təşkil edən cümlələrdir. “Sürmə yüz, yaşa yüz!”, “Sürət məsafəni deyil, ömrü azaldır” və s. Olduqca çox gözəl ifadələrdir. İnsanın ömrünü təhlükəyə atmaması üçün əyani surətdə insanlara xəbərdarlıq edilir və bu xəbərdarlığın içində həm xahiş, həm tövsiyə, həm də nəsihət var.

Biz hər gün xəbərlərdə, qəzetlərdə, müxtəlif bölgələrdə, o cümlədən, paytaxtımızda ağır qəzaların baş verdiyini eşidirik və oxuyuruq. Bu qəza nəticəsində bir neçə nəfər öz həyatını itirir və ya ağır şəkildə yaralanır. Beləliklə, yol qəzaları

baş alıb gedir. Sürücülərin də, sənişinlərin də bütün bu yol qəzalarından xəbərləri olur. Bəzən ya avtomobillə, ya da avtobusla harasa gedəndə, birdən görürük ki, yolda tıxac var, maşınlar dayanıb, izdiham var. Bəli, deməli, burada qəza baş verib, sürücü də yavaş-yavaş maşını idarə edir, bütün sənişinlər bu qəzaya çox maraqla, təəssüf hissi ilə, dəhşətlə baxırlar. Bunu hər kəs görür, sürücü də, piyada da, sənişin də. Hamısı da “Allah kömək olsun”, “Allah qorusun” deyib öz təəssüflərini bildirirlər. Bəzi sürücülər də öz münasibətlərini bu şəkildə bildirirlər:

- Əşi, yavaş sürəydi.
- Xamdı da, şoferliyi bacarmır, ona görə.
- Maşın sürə bilmir, oturub rulun arxasında - və s... Bəzən başqa sürücülər isə belə deyirlər:

- Qəzadır da. Hər adamın başına gələ bilər. Gərək ehtiyatlı olasan.

Beləliklə, hər kəs öz münasibətini müxtəlif formada bildirir. Hər kəs qəza baş verdiyi üçün kədərlənir. Ancaq bir şeyi də nəzərdən qaçırmayaq ki, bu hal, mən deyərdim ki, bir neçə saniyə çəkir. Çünki hər gün qəza baş verir, demək olar ki, qəzanın baş vermə səbəbinin 90 %-i eynidir. Yüksək sürət. Deməli, heç kim bundan ibrət götürmür. Yəni bəzi sürücülər elə fikirləşirlər ki, onların başına bu qəza gələ bilməz. Çünki onlar nə qədər sürətlə sürsələr də, onlar avtomobili idarə etməyi bacarırlar, təhlükəli anda qəzadan qurtula bilirlər. Bəli, bu, onların özünə çox güvənmələrindən irəli gəlir. Ancaq bir şeyi də yaddan çıxarmayaq ki, qəza baş verəndə nə qədər məharətli olsan da, yenə qəzadan yaxa qurtara bilməzsən.

İbn Abbasdan soruşurlar ki, necə olur Hüdhdü quşu harada yerin altında su varsa, onu bilir, lakin yerin üstündə ovçunun qoyduğu tələni görə bilmir. Bunun səbəbi nədir? İbn Abbas (r.a) da belə cavab verir: “Əgər əcəl gəlmişsə, artıq gözlər görməz olur”. Bəli, bəzən oturduğun yerdə başına qəza gələ bilər. Bu, əlbəttə ki, biz müsəlmanların iman gətirdiyimiz qədər anlayışının nəticəsidir.

Cavan sürücülərimiz isə avtomobili olduqca sürətli idarə etməyə çox həvəskardırlar. Hətta maşını yaxşı sürdü, ya da pis sürdü fərqi yoxdur, gərək sürətli sürməlidir. Yoxsa onun dost-taşıları onu qorxaq, ya da əfəl adlandırırlar. Hünərlərini bəzən sükanın arxasında, yüksək sürətdə göstərmək istəyirlər. Amma qəza baş verəndə onlara heç bir hünər kömək etmir. Ya həyatdan köçürlər, ya da ömürlük əlil olurlar.

Cavan sürücülərimizin əksəriyyətində eyni xüsusiyyət var. Avtomobilin qabaq tərəfini qaldırmaq, şüşələrə qara pluyonka yapışdırmaq, şüşələri aşağı salıb yüksək səslə mahnı qoşmaq -hətta bu mahnı gərək

Bəli, “Ömür bitər, yol bitməz”. Olduqca çox düşündürücü sözdür. Həqiqətən, düşünəndə görürsən ki, getdiyin yolu bitirmək istəyirsən, ancaq yol sənin ömrünü bitirir. Yollar tələsmir, insanlar tələsir. Bəli, insanlar ömür qısa olduğu üçün tələsirlər.

bassla ola-, gözdə qara eynək və yüksək sürət. Beləliklə, özlərini mahir bir sürücü kimi göstərməkdən daha çox özlərini avtoş sürücü kimi göstərməlidirlər. Avtomobili idarə edərkən bir təhlükə ilə üz-üzə gəlib qəzadan bir təhər canını qurtaranda öz-özünə qürurlanırlar, hətta bunu özlərinə fəxr də bilirlər. Ancaq bu bir dəfə, iki dəfə olar, bir də görürsən maşın əzilib və bu “hünərli” sürücü də içində xurd-xəşil olub.

Bəli, “Ömür bitər, yol bitməz”. Olduqca çox düşündürücü sözdür. Həqiqətən, düşünəndə görürsən ki, getdiyin yolu bitirmək istəyirsən, ancaq yol sənin ömrünü bitirir. Yollar tələsmir, insanlar tələsir. Bəli, insanlar ömür qısa olduğu üçün tələsirlər. Bəzən biz harasa gedəndə vaxta baxıb deyirik ki, hələ vaxta var, tələsməyə ehtiyac yoxdur, ancaq vaxta az qalanda dərhal cəld hərəkət etməyə başlayırıq. Deməli, yol uzundur, heç yerə tələsmir, amma bizim ömrümüz qısadır, biz tələsirik.

Bu ifadədə gizli bir həqiqət var: ömrünü gözəl sonluqla bitir. Ömrünü yarımçıq bitirmə. Onsuz da yol bitməz, yolu sürətlə bitirmək istəsən, ömrünü bitirərsən. Bu o deməkdir ki, ehtiyatlı olmaq lazımdır. Həm sürücülər, həm piyadalar, həm də sənişinlər. Bir-birimizin həyatını əlindən almayaq. Qəza nəticəsində başqalarına da ziyan vurmayaq. Onların ölümünə səbəb olmayaq. Onları şikəst etməyək. Bir də ki, yola çıxarkən yolun da, sürdüyümüz vasitənin də sahibi olan Allahdan yardım diləmək lazımdır.

DƏYİŞMƏYƏN İNSAN

“Nəhayət, Nuh (ə.s) Rəbbinə yalvarmağa başladı: Ey Rəbbim, mən məğlub oldum, mənə yardım et...”

Dünyanın çox çətin bir dövrünü yaşayırıq. Hara baxsaq, qəzəb, şiddət, zorakılıq, bədbəxt hadisələr və s. İnsan oğlunun işlədiyi hər günah üçün bir qara nöqtə qoyulsaydı, yəqin ki, bu gün dünyada ağ rəngi görməyə həsrət qalardıq. Bir çox insan boş vaxt tapıb oturub fikirləşəndə deyir ki, “Allah niyə bu insanlara belə vəhşiləşməyə imkan verir, əlimdə olsaydı bu pis adamların hamısını birdən yox edərdim”. İnsan özü iç aləmi ilə baş-başa qalanda belə deyir. Amma başqa biri ilə qarşı-qarşıya qalanda, mənfəətləri toqquşanda bütün bunları unudaraq yalnız öz xeyrini, öz faydasını düşünür. Öz rahatı üçün fəda etməyəcəyi heç nəyi yoxdur insanın. Bəs yaxşı, çıxış yolu nədir? Görəsən, bu labirintdən çıxmağın bir yo-

lu varmı? Bu vəziyyətdən çıxmaq üçün çıxış yolu axtaran ilk insan biz deyilik. Bu məsələyə global çıxış yolu axtaranlardan biri və məncə ilki Həzrət Nuh peyğəmbər idi. Bunu onun Quranda keçən dualarından, Allaha yalvarışlarından başa düşürük. Ondan əvvəl insan yox idimi? Əlbəttə ki, var idi. Deyilənə görə, Həzrət Adəmdən bu yana təxminən min ildən çox keçmişdi. Adəmin belə bir problemi yox idi. İnsanlar onunla yayılırdı dünyaya. Sözüənə baxmayan, günah işləyən olanda da, Qabil kimi cəzalandırılıb qəbilədən uzaqlaşdırırdı. Belə bir bənzətmə eləsək yəqin ki, səhv olmaz: yeşildəki almaların çürüməyini əngəlləmək üçün çürük olanı götürüb qırağa qoya bilirdi. Amma Nuhun dövrü belə deyildi. Bu səfər çürük almalar çoxluq təşkil edirdi və sağlam qalanları isə “siz çox təmizsiniz” deyərək uzaqlaşdırmağa çalışırdılar.

Qardaşlıq - İsar

(sənədli hekayə qısa variantda)

Vüqarla Fikrət Sovetin vaxtında xidmət elədikləri desant qoşunlarında dostlaşmışdılar. Qonşu alayın, batalyonun əsgərləriylə dalaşmışdılar, bir yerdə döyüb-döyülmüşdülər, altı-bazar bir yerdə şəhərə çıxmışdılar. Qonşu batalyonda xidmət edən cavan əsgərləri döyüb şil-küt etdiklərinə görə, batalyon komandirləri hər ikisini üç günlüyə qubbağa salanda (həp vaxta: qısa müddətli həbs cəzası) Fikrət Vüqara demişdi: “Həə, Vüqar, ölmədik bu günü də gördük”.

Əsgərlik bitdi, Vüqar doğulub, boya-başa çatdığı Cəbrayıla, Fikrətsə Nəvahiyyə qayıtdı. Sonra ermənilər Moskvadan Dağlıq Qarabağı tələb eləməyə başladı. Mitinglər, ilk toqquşmalar, ilk qurbanlar oldu. Vüqar könüllü dəstələrdən birinə qoşulub, ov tüfəngiylə vətəni qorumağa başladı. Həm o tərəfdə, həm bu tərəfdə döyüşənlər tüfəngdən avtomata, pulemyota, Alazandan Qrada, zirehli döyüş maşınlarından tanklara keçəndə, aydın oldu

ki, artıq əsl müharibə gedir.

Vüqar artıq xüsusi təyinatlı Gəncə batalyonunda vuruşurdu. Bu batalyon səhər saat dördə-beşdə qəfildən ermənilərin postlarına hücum edir, oranı alır, mövqeləri möhkəmləndirir, sonra postu bizim əsgərlərə təhvil verirdi. Yeri gəlmişkən, bu batalyon Ağdərənin alınmasında da iştirak etmişdi.

Günlərin bir günü mövqe tutduqları meşədə dostu Fikrət gəlib onu tapdı. Qucaqlaşdılar, öpüşdülər, kövrəldilər. “Sən hara, bura hara?” – deyən Vüqar hələ də gözlərinə inanmırdı. Oturdular, ümumi hal-əhvaldan sonra əsgərlikdə dalaşmaqlarından tutmuş şəhərdə qızlarla tanış olmalarına qədər başlarına gələn macəralardan danışdılar. Ocaqda bişmiş kələpur yedilər. Yeməyi yeyib-qurtarana yaxın uzaqdan atışma səsləri gəlməyə başladı.

– Hə, Fikrət, sən dur, yavaş-yavaş get burdan. Çox sağ ol ki, gəldin məni tapdın, mən də səni gördüm çox sevindim. Hesab

elə ki, ömrümü uzatdın, – Vüqar dostuna dedi.

– Lap yaxşı ki, ömrünü uzatdım, ay dost. Amma burdan getmək söhbətini unut. Mən gəlmişəm sənə bir yerdə vuruşmağa. Təkcə səni görməyə gəlməmişəm ki. Nə də kələpur yeməyə gəlmişəm, – Fikrət gülə-gülə sönmüş ocaqdan asılmış qazanı göstərdi.

– Sən deyəsən, mənə məzələnirsən. Vuruşmaq nədi? Çıx get evinə, dədənənin evdə səni gözlüyür.

– Məzələnmək nədi, gəlmişəm vuruşmağa. Zarafat-zad eləmirəm mən. Vuruşa bilməsəm, deyərdim, sən düzsən. Amma əsgərlikdə avtomat atmağımı da görmüsən, tank sürməyimi də.

– Ay Fikrət, sən ölənlərinin goru, tərslik eləmə. Çıx get deyirəm sənə. Mən sənə yerinə vuruşuram.

– Mən də sənə deyirəm ki, öz yerimə vuruşmağa gəlmişəm, sənə yerinə yox...

Dostunu öz evinə göndərmək istəyən Vüqar tək onu yox, ata-anasını da düşünürdü, – fikirləşirdi ki, birdən Fikrətin valideynləri elə bilər oğullarının cəbhədə qalmağının səbəbkarı o olub. Ona nə isə olsaydı, sonra valideynlərinin üzünə necə baxacağını fikirləşirdi. Qisası, Vüqar dostunu fikrindən döndərə bilmədi və Fikrəti Gəncə batalyonuna götürdülər. Beləcə, dostlar çiyn-çiynə ermənilərə qarşı vuruşmağa başladılar.

Hər dəfə ermənilər onlara tərəf Qradan, minaatanlardan mərmə atanda, hər snayper gülləsi başlarının üstündən vırıltıyla uçub gedəndə, Vüqar tez özünü dostunun qabağına verirdi. Bir dəfə Fikrət əliylə alına vurub gülə-gülə demişdi: “Eh, ay qardaş, alnıma yazılıbsa, o güllə, ya Qrad snaryadı (mərmisi) gəlib elə mənim bu alnıma dəyəcək. Ona görə özünü həlak eliyib qabağıma keçmə”. Bu sözlərdən sonra Vüqar lap xoflanmışdı, ona elə gəmişdi ki, dostu artıq öz ölümünü

hiss elədiyinə görə belə deyir. Hər axşam Allaha yalvarırdı ki, Fikrətə yox, ona dəysin güllə, ya da heç olmasa, qəlpə, ya güllə onun sümüyünə dəyməsin, eləcə ətini zədələsin. Fikirləşirdi ki, Fikrət yüngül yara alsaydı, bu dəfə onu inandıraraq, elə xəstəxanadanca Nəvahiyyə evlərinə yollayacaq.

1992-ci ilin 12 iyununda Azərbaycan ordusu irimiqyaslı hücumu keçdi, Cəbrayıldakı əsgərlərin Hadrutun kəndlərini erməni döyüşçülərindən azad etmək üçün həyata keçirdikləri Ağyol əməliyyatında Fikrət çiyindən yaralandı. Yara elə də ağır deyildi, – qabaq tərəfdən dəyən güllə çiyin sümüyünə toxunmadan arxa tərəfdən çıxmışdı. Dostunu xəstəxanaya çatdıran Vüqar həkimin ona: “Qorxulu bir şey yoxdu, narahat olma,” – deməsindən sonra həm rahatlandı, həm də bir az sevindi. Nəhayət ki, bu dəfə dostunu öz evlərinə göndərməyə razı sala biləcəyinə bərk ümidli idi. Fikrət xəstəxanada olanda, onların vuruşduğu batalyonu Qubadlıya atmışdılar. Vüqara elə gəlmişdi ki, yarası sağalandan sonra dostu onu Cəbrayılada axtarıb, tapammayıb nəhayət ki, Nəvahiyyə gedəcək.

Fikrət sağaldı, ayağa durdu və axtarıb-arayaraq dostunu Qubadlının Güləbird kəndində tapdı. Yenə mübahisələr, qışqırıq, əsəbi tonda bir-birinə ağır sözlər dedilər. Yenə Fikrət öz dediyindən əl çəkmək istəmədi, dedi ki, burdan gedən deyiləm, qalıb sənə ilə burda vuruşacam. “Ay dost, axı sən məni ata-ananın qarşısında pis vəziyyətdə qoyursan. Elə şey var, adam deyə bilmir, gərək özün başa düşəsən məni, balaca uşaq deyilsən axı”, – Vüqarın yalvarışlı sözlərinin xeyri olmadı.

Yenə bir neçə ay çiyn-çiynə vuruşdular, kəndlər aldılar, irəli getdilər, sonra ermənilər əks-hücumu keçdi, bizimkilər bəzi postları itirdi və dostlar yenə Cəbrayılə qayıtdı. Günlərin birində Cəbrayılın

Süleymanlı kəndində Xırmanlıq deyilən yerdə iki dost ermənilərin qəfil mühasirəsinə düşdü. Avtomatdan atılan güllələrdən biri Fikrətin zirehli jiletini deşib qarnına girdi. Bundan xəbər tutan Vüqar ondan soruşdu ki, yeriyyə bilirsənmi? “Hə” cavabını alan kimi Vüqar “Oldu, onda sən düş dərəcə,” – dedi və başladı avtomatla ermənilərə tərəf aramsız atəş açmağa. Vəziyyətdən istifadə edən Fikrət əyilə-əyilə dərəcəyə qaçmağa başladı. Az sonra ermənilərin qumbaraatandan atdığı atəş nəticəsində Vüqar hər iki ayağından yaralandı.

– Məllim, ağrıdan hiss elədim ki, qranatamyotun mərmisi sümüklərimə dəyib. Başa düşdüm ki, ancaq sürünə-sürünə ordan aralana bilərəm. Başladım avtomatla güllə ata-ata sürünməyə. Başımın üstündən güllələr viyıldayır, mən də sürünürəm qayaya tərəf. Eyni vaxtda da fikirləşirəm ki, ay Allah, görən, Fikrət gedib bizimkilərin postuna çıxıb bildimi, – Vüqar iyirmi iki il sonra o döyüşdə başına gələnləri mənə danışdı...

Vüqar qayaya yaxınlaşanda, Allahın möcüzəsi baş verir: saçları “rastyajka” deyilən piyada əleyhinə minanın ağacın gövdəsinə bağlanmış simlərinə ilişir və adətən, partlamağa “həssas” olan mina partlamır. Ehmalca minanın simlərini saçlarından aralayır, sürünərək gəlib qayanın başına çıxır. Hardasa üç metrlik hündürlükdən yerə hoppanır, onsuz da mərmidən yara almış ayaqları bu dəfə yenə bir neçə yerdən sınırlar. Sonra bizim postda olan döyüşçülər hər ikisini QAZ-53-ün yük yerində başqa yaralılarla bir yerdə Cəbrayıl mərkəzi xəstəxanasına gətirirlər.

Tibb bacıları palataya daxil olub Vüqarı əməliyyat otağına aparmaq istəyəndə, Vüqar onu əməliyyat edəcək Təyyar həkimlə qohum olduğunu etiraf edib deyir ki, siz yaxşısı budu həkimi bura çağırın. Tibb bacılarından biri deyəndə ki, bu, mümkün

deyil, bizə səni birinci əməliyyat otağına aparmaq tapşırılıb, mübahisə başlayır. Ağrıdan tərləyib qızarmış Vüqar yerindən tərpənməyəcəyini deyir və iki dəqiqəlik də olsa, həkimin palataya gəlməsini israrla xahiş edir.

Əlacsız qalan tibb bacılarından biri palatadan çıxır, az sonra həkimlə palataya qayıdır. Palataya girən kimi Təyyar həkim əsəbi-əsəbi qohumunun üstünə çəmkirir ki, niyə “sestraların” (tibb bacıları) sözüne qulaq asmırsan, mübahisə eliyirsən. Vüqar başıyla qonşu çarpayıda uzanan Fikrəti göstərib deyir ki, qadan alım, ay doxtur, sən əvvəlcə dostuma bax, mənimlə sonra məşğul olarsan. Əlavə edir ki, eybi yox, mən ağrılara dözərəm. “Bir də ki, bu adam lap deyək heç dostum deyil, Nəvahidən durub gəlib burda Cəbrayıl vuruşur. İnsafdan olmaz axı, o ağır yaralı ola-ola mənə apirasiya eliyəsiz”. Fikrət isə deyir ki, həkim, o qələt eliyir, dözməyə qalsa, mən dözməliyəm, mən bir yerimdən yaralanmışam, o beş yerdən. “Bir də, o mənə xilas eliyib, erməninin mühasirəsindən çıxarıb, ona görə birinci ona baxın”. Həkim gah öz qohumuna baxır, gah da dostuna, heç nə demir, baxışlarıyla tibb bacılarına göstəriş verir ki, Fikrəti xərəcə qoysunlar.

Həmin gün əvvəlcə əməliyyat masasında Fikrətin zirehli jiletini deşib qarnının çox da dərinliyinə getməyən, dərisini dəlib bir-iki santimetr içəri irəliləyən mərmə qəlpəsini çətinliklə çəkmədən, – bu dəfə də Allah Vüqarın duasını eşitmişdi, güllə sümüyünə dəyməmişdi, – tapıb çıxartmışdılar. Sonra isə Vüqarın hər iki ayağının baldır hissəsində sınımış sümük-lərini, dağılmış daban-topuqlarını birləşdirib, hər iki ayağını gipsə salmışdılar.

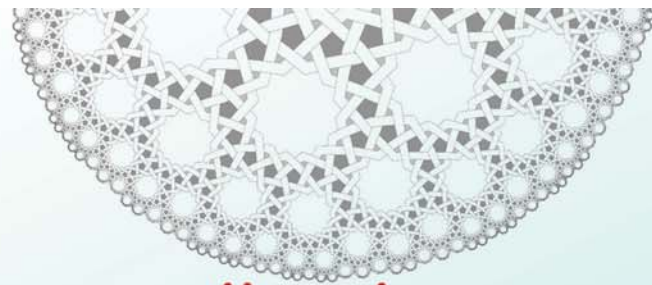
Sonrakı günlər dostlar əsgərlik vaxtlarını xatırlayanda, çalışırdılar başlarına gələn gülməli hadisələrdən danışmasınlar, – onda biri qarnında, o biri isə dəmir asılıqandan asılmış gipslənmiş ayaqlarında ağrı hiss edirdi.

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43
Mob: (070 / 055) 208-72-55

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

İRFAN ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**

SÜVARI

Kostyum +
Köynək + Qalstuk

149 ₼

8-ci mkr., H. Hüseynov 23
Tel. : (+994 12) 563 23 36

Səbail r., Nizami küç. 64 (Tərgəviy)
(+994 12) 493 54 84

Sumqayıt ş., Sülh küç. 1C
(Təhsil şöbəsinin yanı)
Tel.: (+994 18) 644 14 30

Elmlər Akademiyası, H.Cavid pr. 32
Tel. : (+994 12) 510 01 21

Nərimanov r., METRO PARK T/M
Tel. : (+994 12) 566 33 45

Əhmədli
metrosunun
yanı